ANALÝZA VEŘEJNÝCH PODPOR S NEGATIVNÍM DOPADEM NA ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

KONEČNÁ VERZE

15.11.2004

Zadavatel:	**Zelený kruh o.s.**
Vypracoval:	Ing. Jaroslav Klusák, PORSENNA o.p.s**.**
Datum:	15.11.2004

OBSAH

0. ÚVOD 4

1. DEFINICE POJMŮ 5

2. VEŘEJNÉ PODPORY A DOTACE V EU 6

2.1. Evropské fondy a ČR 6
2.2. Praktické negativní dopady veřejných podpor v EU 8

3. VEŘEJNÉ PODPORY V ČR 11

3.1. Životní prostředí 12
3.2. Úspory energie o obnovitelné zdroje energie 13
3.3. Výzkum a vývoj 13
3.4. Záchrana a restrukturalizace 13
3.5. Malé a střední podniky 14
3.6. Podpora zahraničních a domácích investic 15
3.7. Uhelné a rudné hornictví 16
3.8. Podpora ohrožených regionů a regionální podpora 16
3.9. Doprava 17
3.10. Podpora na zaměstnanost a rekvalifikaci 17
3.11. Cestovní ruch 18
3.12. Daňové úlevy a úlevy v oblasti plateb pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění 18

4. DOPRAVA 20

4.1. ·Výstavba dálnice D 8 Praha-Ústí nad Labem – státní hranice ČR/SRN 20
4.2. Výstavba dálnice D 47 Lipník nad Bečvou – Ostrava – státní hranice ČR/Polsko 20
4.3. Výstavba dálnice D 11 Praha – Hradec Králové - státní hranice ČR/Polsko 21
4.4. Výstavba dálnice D 3 Praha – Tábor –České Budějovice - státní hranice ČR/Rakousko 22
4.5. Podpora rozvoje vodních cest 22

5. ZEMĚDĚLSTVÍ 24

5.1. Doplňkové přímé platby - orná půda 24
5.2. Investice do zemědělského majetku a podpora začínajícím zemědělcům - racionalizace a přestavba stávajících zařízení 25
5.3. ·Prohloubení diverzifikace zemědělských činností 26
5.4. ·Rybářství - chov vodních živočichů – akvakultura 27
5.5. Tržní opatření - cukr 28
5.6. Restrukturalizace ovocných sadů 30
5.7. Vratka spotřební daně – zelená nafta 31
5.8. MEŘO - podpora bionafty 32

6. VODNÍ HOSPODÁŘSTVÍ 34

6.1. Podpora na obnovu, odbahnění a rekonstrukci rybníků a vodních nádrží 34
6.2. Podpora prevence před povodněmi 34
6.3. Podpora na odstraňování povodňových škod 35

7. LESNICTVÍ 37

7.1. Zalesňování zemědělské půdy 37

7.2. Investice do lesů ..... ***Chyba! Záložka není definována.***
7.3. Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd *39*
7.4. Příspěvek na obnovu, zajištění a výchovu porostů *40*
7.5. Příspěvek na zajištění mimoprodukčních funkcí lesa *40*

8. PRŮMYSL **42**

8.1. Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje (VaV) *42*
8.2. Program podpory rozvoje průmyslových zón *42*
8.3. Program investičních pobídek *44*

9. ENERGETIKA **45**

9.1. Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje *45*
9.2. ·Nepřímé podpory do jaderné energetiky *47*

10. TĚŽBA **48**

11. DANĚ **51**

12. PŘÍPADOVÉ STUDIE **53**

12.1. Průmyslové zóny *53*
12.2. Vodní díla na Labi *55*
12.3. Vratka spotřební daně – zelená nafta *57*
12.4. Místní rozpočty *59*
12.5. Výstavba a technická obnova vodohospodářských a ekologických staveb *60*

13. ZÁVĚR **63**

14. LITERATURA: **66**

0. Úvod

Šestý akční program EU pro životní prostředí s názvem *Životní prostředí 2010: Naše budoucnost, naše volba* je platný pro období 2001 a 2010 a mezi jeho priority patří zejména:

- boj se změnami klimatu a s globálním oteplováním;
- ochrana přírodního prostředí, volně žijících zvířat a planě rostoucích rostlin;
- řešení ekologických a zdravotních otázek;
- ochrana přírodních zdrojů a nakládání s odpady.

Tento akční program se mimo jiné věnuje i problematice environmentálně nepříznivých dotací a doporučuje *reformu veřejných podpor, které mají prokazatelně negativní dopad na životní prostředí a které jsou neslučitelné s udržitelným rozvojem*. Jako doporučení je uváděno *vytvoření souboru kritérií, které pomohou tyto environmentálně nepříznivé dotace identifikovat* (EC 2002), tedy prokázat jejich negativní vliv na životní prostředí.

Z tohoto požadavku vychází i zpracovaná studie, jejímž cílem je především zmapovat konkrétní dotační tituly v České republice a posoudit jejich vliv na životní prostředí. Jako podkladové materiály pro vlastní analýzu posloužily závěrečné účty Ministerstva životního prostředí, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva dopravy, Ministerstva zemědělství a Ministerstva pro místní rozvoj a další relevantní zprávy, studie, statistiky. Analyzovány byly tedy resorty, které dle zkušeností řešitelského týmu a zainteresovaných spolupracovníků garantují programy, které mohou mít nejpodstatnější dopad na životní prostředí.

Protože dle doporučení EC (viz. výše) je v současné době rozpracována metodika (OECD 2003) pro posuzování veřejných podpor z hlediska životního prostředí a aplikace této konzistentnější metodiky je předmětem budoucích programů VaV MŽP, vycházel řešitelský tým při zpracování především z expertních posouzení daných podpor.

Ve výše zmiňovaném dokumentu (EC 2002), ani v navrhované metodice (OECD 2003) není nijak dořešena problematika míry negativního dopadu veřejné podpory na životní prostředí a ani se nijak podrobněji nevěnuje posouzení z hlediska udržitelného rozvoje. Obecně lze samozřejmě konstatovat, že většina veřejných podpor určitým způsobem negativně zasáhne do ekosystému a tím poškodí životní prostředí, tyto podpory mají tedy potenciální negativní dopad na životní prostředí. V rámci této analýzy však není možné a ani to není účelem odborně posoudit, zda jsou podpory vynakládány s principem udržitelného rozvoje, či nikoliv, protože např. negativní efekty na životním prostředí *Podpory na zainvestování průmyslových zón* by musely být porovnávány s pozitivními efekty na zaměstnanost, popř. na ekonomický rozvoj, aby byly brány v potaz všechny tři základní pilíře udržitelného rozvoje.

Z výše uvedených důvodů následná analýza podává podrobný přehled veřejných podpor garantovaných zmiňovanými resorty, podrobněji se zabývá těmi podporami, které způsobují buď zásadní negativní efekty na životním prostředí a nebo jsou dlouhodobě vynakládány prokazatelně neefektivně. Zároveň se tedy zabývá efektivností vynakládání vybraných podpor a to z toho důvodu, že dle konceptu nákladů obětované příležitosti by neefektivně vynaložené prostředky mohly být použity k jiným účelům s výraznějším či přijatelnějším efektem.

1. Definice pojmů

Pro jasnější a přesnější uchopení problematiky veřejných podpor a v závislosti na tom, že předmětem studie nejsou pouze veřejné podpory sledované a administrované Úřadem pro ochranu hospodářské soutěže české republiky a zakotvené v zákonu o veřejných podporách, je nezbytné stručně vymezit základní pojmy.

Veřejné výdaje – lze v nejširším slova smyslu definovat jako prostředky vynakládané v rámci veřejné rozpočtové soustavy k profinancování položek veřejných rozpočtů. Hlavní skupiny veřejných výdajů tvoří tzv. *vládní výdaje na nákup zboží a služeb* spotřebního či investičního charakteru a *transfery*. Transfery představují jednosměrný pohyb veřejných prostředků od veřejných rozpočtů k jednotlivým příjemcům[1].

Veřejné podpory – lze definovat jako jakékoliv formy podpory, včetně programů veřejné podpory, nebo výhod zvýhodňujících podnikání nebo odvětví výroby poskytovaná Českou republikou, ministerstvem, jiným správním úřadem, orgánem samosprávy nebo poskytovaná z veřejných prostředků[2] Veřejné podpory tedy na rozdíl od veřejných výdajů a dotací nemusí mít pouze formu jednosměrně plynoucích finančních prostředků, ale mohou mít formu výhodných půjček, záruk, slev na dani atd.

Dotace – lze definovat jako jakékoliv opatření, které udržuje ceny pro spotřebitele pod tržními cenami, nebo pro výrobce nad tržními cenami, nebo opatření, která snižují náklady spotřebitelů a výrobců[3]

[1] Žák,M. a kol. (1999): Velká ekonomická encyklopedie, Linde a.s.
[2] zákon č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře
[3] OECD (1998), Improving the environment through reducing subsidies, OECD Publications, Paris

2. Veřejné podpory a dotace v EU

Dle metodiky Eurostatu založené na systému účetnictví ESA 95 se rozumí celkovými dotacemi nekompenzační platby, které veřejná autorita, či instituce Evropské unie poskytne domácím výrobcům s cílem ovlivnit produkci, cenu či úhradu výrobních faktorů. Následující tabulka uvádí pro názornost přehled o výši dotací v EU a vybraných členských zemích jako podíl dotací na HDP.

tabulka 1 Podíl celkových dotací na HDP

Země EU	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
EU 15	1.6	1.6	1.4	1.4	1.3	1.3	1.3	1.2	1.2
Belgie	1.5	1.5	1.4	1.4	1.4	1.5	1.6	1.5	1.6
Česká republika	**2.9**	**2.4**	**2.8**	**3.0**	**3.0**	**2.8**	**2.8**	**2.4**	**2.6**
Dánsko	2.5	2.6	2.4	2.3	2.3	2.2	2.2	2.2	2.2
Německo	2.1	2.0	1.8	1.9	1.8	1.7	1.6	1.5	1.4
Řecko	0.4	0.5	0.2	0.1	0.2	0.2	0.1	0.1	0.1
Španělsko	1.1	1.0	0.9	1.1	1.2	1.2	1.1	1.1	1.1
Francie	1.5	1.5	1.5	1.4	1.3	1.2	1.3	1.3	1.3
Irsko	1.0	1.0	1.0	0.8	0.8	0.7	0.9	0.8	0.7
Itálie	1.5	1.5	1.2	1.3	1.2	1.2	1.2	1.1	1.1
Lucembursko	1.8	2.0	1.8	1.8	1.5	1.6	1.6	1.7	1.7
Maďarsko	2.1	1.7	1.3	1.7	1.3	1.3	1.8	1.8	n.a.
Nizozemí	1.1	1.2	1.5	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5	1.6
Rakousko	2.9	2.6	2.6	2.8	2.6	2.4	2.6	2.9	2.9
Polsko	1.5	1.3	1.1	1.1	0.9	0.7	0.6	0.5	n.a
Portugalsko	1.3	1.5	1.2	1.5	1.7	1.1	1.3	1.4	1.5
Slovensko	4.8	4.0	4.4	2.9	2.7	2.5	2.2	1.6	1.8
Finsko	2.8	2.0	1.8	1.6	1.6	1.5	1.4	1.4	1.4
Švédsko	3.7	3.2	2.7	2.2	2.0	1.6	1.5	1.5	1.5
Velká Británie	0.8	0.9	0.7	0.6	0.4	0.5	0.6	0.6	0.7
Bulharsko	1.2	0.8	0.6	1.8	1.8	1.9	2.4	n.a.	n.a.
Rumunsko	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	1.7	1.9	1.4	1.6	n.a.
Island	1.9	1.9	1.8	1.6	1.7	1.7	1.8	n.a.	n.a.
Norsko	3.7	3.4	3.0	2.9	2.6	2.2	2.3	2.5	n.a.

Zdroj: Eurostat

Z tabulky je zřejmé, že Česká republika v roce 2003 v rámci analyzovaných zemí zaujímala druhé místo co do výše dotací na HDP. Vzhledem k tomu, že HDP EU 15 v roce 2003 činil 9 301 825,9 mil. EUR, dosáhl absolutní výše dotace v rámci EU 15 v daném roce částky 111 621,91 mil. EUR.

2.1. Evropské fondy a ČR

Jedním z proklamovaných cílů Evropské unie je mimo jiné zmírnění ekonomických a sociálních rozdílů mezi zeměmi a regiony , tento požadavek by měl být uskutečňován a financován primárně ze Strukturálních fondů, kam patří:

- Evropský regionální rozvojový program - European Regional Development Fund (ERDF);
- Evropský sociální fond - European Social Fund (ESF);
- European Agricultural Guidance and Guarantee Fund (EAGGF);

- Financial Instrument for Fisheries Guidance (FIFG).

Tyto fondy jsou doplněny specifickými místními iniciativami, jakými jsou:

- INTERREG rozvíjející přeshraniční spolupráci;
- EQUAL snažící se potírat diskriminaci na trhu práce.

Dalším významným nástrojem regionální politiky je Fond soudružnosti soustřeďující se na podporu infrastruktury v oblasti dopravy a životního prostředí.

Možné podpory pro Českou republiku z těchto fondů jsou rozděleny do dvou oblastí:

a) celkové území ČR kromě Prahy;

b) oblast Prahy.

A. Celkové území ČR kromě Prahy

Pro tyto regiony jsou veškeré aktivity shrnuty do sektorových *Operačních programů* (OP). V České republice se předpokládá běh 5 následujících operačních programů, nad kterými dozírají národní autority.

a) OP Průmysl a podnikání (zajišťuje Ministerstvo průmyslu a obchodu), mezi podporované aktivity patří především:
   - infrastruktura pro průmyslový výzkum a povzbuzení spolupráce mezi průmyslem a výzkumnými centry, transfer technologií;
   - přestavba (brownfields) a vytváření podnikatelských aktiv (obchodní centra, inovační centra, průmyslové zóny);
   - infrastruktura pro rozvoj lidských zdrojů v průmyslu;
   - podpora při „rozjezdu“ investic, marketing a informační technologie (malé a střední podniky (SME);
   - podpora inovací v podnikání, nové technologie, nové výrobky, inovační výrobní procesy;
   - podpora technologií a procesů vedoucích k efektivnějšímu využívání energie (obnovitelné zdroje energie).

b) OP Infrastruktura (zajišťuje Ministerstvo životního prostředí a Ministerstvo dopravy), mezi podporované aktivity patří především:
   - modernizace a rozvoj dopravní infrastruktury;
   - snížení množství dopravní infrastruktury s negativním vlivem na životní prostředí;
   - zřízení environmentální infrastruktury.

c) OP Rozvoj lidských zdrojů (zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí), mezi podporované aktivity patří především:
   - aktivní politika zaměstnanosti;
   - rozvoj aktivit eliminujících diskriminaci žen na trhu práce a podpora samostatně výdělečně činných žen;
   - integrace specifických skupin obyvatelstva s rizikem sociálního vyloučení;
   - rozvoj celoživotního vzdělávání – vzdělávací programy, školení učitelů, poradenský systém ve vzdělávání;

d) OP Rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (zajišťuje Ministerstvo zemědělství), mezi podporované aktivity patří především:

- modernizace technického vybavení farem, snížení produkčních nákladů a zlepšení pracovních podmínek;
- podpora rozvoje SME v zemědělství;
- splnění požadavků EK na zemědělské produkty;
- zvýšení ekologické stability krajiny;
- (re)konstrukce malých vodních nádrží a hrází;
- tvorba, modernizace a vybavení prostředků pro agroturistiku.

e) OP Společný regionální operační program (zajišťuje Ministerstvo pro místní rozvoj), mezi podporované aktivity patří především:

- podpora obchodních aktivit ve vybraných regionech;
- rozvoj regionální dopravní infrastruktury (dopravní síť mezi městy a většími obcemi);
- infrastruktura pro lidské zdroje;
- rozvoj turistických služeb a infrastruktury.

B Oblast Prahy

Aktivity jsou shrnuty ve dvou *Jednoduchých programových dokumentech* (SPD), mezi podporované aktivity patří především:

- zlepšení městské veřejné infrastruktury;
- navazující cesty k přestavěným „brownfields“;
- rozvoj P+R (park & ride) projektů spojené s revitalizací;
- rozšíření ploch zeleně ve vybraných sídlištích a zástavbách;
- podpora projektů vyvíjejících technologie a specifické vybavení;
- aktivity podobné OP Rozvoj lidských zdrojů.

Celkové předpokládané prostředky uvádí následující tabulka.

tabulka 2 Celkové přidělené prostředky pro ČR v letech 2004-2006 v mil. EUR

Strukturální fondy (SF)	1 584, 4
Místní iniciativy (MI)	100,8
Fond soudružnosti (FS)	945,3
Celková částka (SF+MI+FS)	2 630,5

Zdroj: Deloitte & Touche (2004)

Tato část je ve studii uvedena z toho důvodu, abychom si uvědomili, že prostředky z fondů EU, které poplynou do ČR jsou spojeny s podmínkou spolufinancování z veřejných prostředků, nejčastější je poměr 1:1, tedy výše uvedené částky budou muset být pokryty ve stejné výši z prostředků veřejných rozpočtů ČR a proto je namístě, věnovat pozornost tomu, aby prostředky byly vynakládány efektivně a zároveň přispívaly k udržitelnému rozvoji ČR.

2.2. Praktické negativní dopady veřejných podpor v EU

Jednou z vybraných problematických oblastí v EU jsou veřejné *podpory energetickému*

sektoru.

EU si vytkla za cíl dosáhnout v roce 2010 podílu 12 % obnovitelných zdrojů na spotřebě primárních energetických zdrojů a 22 % na produkci elektřiny, což představuje zhruba zdvojnásobení podílů během tohoto desetiletí a zároveň 5,75 % podílu biopaliv při použití motorového benzínu a nafty v dopravě (EEA 2004). Již v současné době se vážně diskutuje o tom, že tyto závazky jsou pro EU nesplnitelné. Jedním z důvodů je právě nesladěnost dotací mezi obnovitelné a neobnovitelné zdroje energie.

Evropská environmentální agentura (EEA) provedla studii, ve které zmapovala veřejné podpory do energetiky. Studie používá velmi jednoduchou metodiku pro kvantifikaci všech podstatných dotací. Rozlišuje pouze dvě skupiny *on budget subsidies*, tedy dotace jdoucí z rozpočtu, které se v národních účtech projeví jako veřejné výdaje a *off budget subsidies*, které se neprojeví v národních účtech jako veřejné výdaje.

On budget subsidies představují především transfery, které jsou placeny průmyslovým výrobcům, spotřebitelům a ostatním organizacím jako jsou výzkumné ústavy, patří sem také zvýhodněné půjčky s garancí státu.

Off budget subsidies představují především daňová osvobození, slevy, úvěry. Zároveň do této kategorie patří omezení vstupu na trh, regulační podpůrné mechanismy (garance zvýhodněné výkupní ceny u obnovitelných zdrojů energie), externí náklady atd. Následující tabulka zobrazuje odhady veřejných podpor dle druhů energie:

tabulka 3 Celkové podpory v energetickém sektoru EU 15 v miliardách EUR v roce 2001

	Pevná paliva	Olej a ropa	Jaderná energetika	Obnovitelné zdroje	Celkem
On budget	6,4	0,2	1,0	0,6	8,2
Off budget	6,6	8,5	1,2	4,7	21,0
Celkem	**13,0**	**8,7**	**2,2**	**5,3**	**29,2**

* nejsou zahrnuty externí náklady
Zdroj: EEA 2004

Z tabulky je zřejmé, že veřejné podpory směřující do obnovitelných zdrojů energie v EU 15 v roce 2001 představovaly pouze necelou pětinu celkových dotací do energetického sektoru.

Jedním z dalších možných praktických příkladů nevhodného cílení veřejných prostředků v EU jsou *podpory na pěstování oliv*, což dokumentuje studie, kterou zpracovali společně WWF Europe and BirdLife International (2001) a která se zaměřila na efekty dotací ve Španělsku (Mediterranean region). Jak uvádí tato studie, celkové výdaje spojené s produkcí oliv v EU dosahují částky přibližně 2,25 mil. EUR ročně a tyto výdaje byly v roce 2000 vynakládány jako dotace na produkci, což vede samozřejmě k intensifikaci zemědělské výroby, v našem případě zvyšování počtu pěstovaných oliv. Ruku v ruce s nadprodukcí dochází k poklesu cen, takže vidina farmáře po vyšším zisku sponzorovaná touto dotací se rozpadá na trhu přímo úměrně jeho snaze tento zisk maximalizovat.

Za hlavní negativní dopady na životní prostředí způsobené dotací lze považovat následující:

A. <u>Půdní eroze a desertifikace</u>

Půdní eroze je jedním z nevýznamnějších a nejrozšířenějších problémů v daném regionu. Eroze snižuje produkční kapacitu daného území a tím vyvolává potřebu vyššího používání umělých hnojiv. Ve výjimečných příkladech může vést půdní eroze k desertifikaci. Pokud k takové situaci dojde, jsou k dispozici jen omezené a nákladné možnosti k zaručení produkční kapacity daného území.

B. <u>Vodní odtok, znečištění a nadměrné využívání vody</u>

V horských oblastech (což jsou původní regiony pro pěstování) mohou olivové stromky zachycovat a zpomalovat proud vodních toků a tím zachovávat stabilizovaný vodní odtok z krajiny důležitý pro ochranu před povodněmi. K tomuto však musí být vybudovány terasy, kanály a zajištěna ochrana půdy proti erozi.

Jak již bylo zmiňováno, intenzifikace, která s sebou nese vyšší spotřebu umělých hnojiv způsobuje, že tyto chemické látky zůstávají několik měsíců ve vrstvách 5-15 cm pod zemí. A společně s půdou jsou deštěm splachovány do povrchových vod a nádrží, které jsou poté znečištěné a vyžadují si dodatečné náklady na jejich uvedení do původního stavu. Dusíkatá hnojiva jsou v extrémních případech používána v množství 350 kg na hektar (WWF Europe and BirdLife International 2001) a jsou tak známé případy průsaků do spodních vod na olivových plantážích.

V analyzovaném regionu je zásadním problém nedostatek vody způsobený závlahami oliv, který přispívá k neudržitelnému hospodaření s vodou. Rostoucí poptávka po vodě k zavlažování vede také k nepřímým škodám na životním prostředí spojeným s dodatečnou tvorbou nových vodních ploch. Samozřejmě že v souvislosti s klimatickými změnami dochází ke zvýšené spotřebě vody i u ostatních zemědělských produkcích, ale pěstování oliv je jedním ze sektorů, kde tato potřeba roste nejrychleji.

C. Biodiversita a krajina

Biodiversita má tendence být vyšší v regionech s tradičním hospodařením, podporuje se tak i jejich strukturální rozmanitost (stromky, políčka, terasy), která zase zpětně podporuje rozmanitost přírodní – biodiversitu. Omezené používání pesticidů při pěstování poskytuje bohaté množství fauny a hmyzu, které je potravou pro různé druhy ptactva. Naproti tomu intenzivní zemědělství podporované veřejnými prostředky tuto rozmanitost, jak přírodní tak strukturální snižuje a tím snižuje i hodnotu daného území.

3. Veřejné podpory v ČR

Problematika veřejné podpory byla do doby vstupu ČR do EU upravena zákonem č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře. Zásadní změnou spojenou se vstupem České republiky do Evropské unie je skutečnost, že pravomoc rozhodovat o poskytování veřejné podpory přešlo přímo na Evropskou komisi. Proto byl připraven a schválen nový zákon č. 215/2004 Sb., o úpravě vztahů v oblasti veřejné podpory, který od 1. května 2004 nahrazuje předcházející právní úpravu. Nový zákon, především stanovuje, že Úřad pro ochranu hospodářské soutěže ČR (ÚOHS) bude spolupracovat s poskytovateli veřejné podpory v souvislosti s jejím oznámením Evropské komisi, jakož i během řízení před ní, povede evidenci veřejných podpor poskytnutých v České republice a bude o nich předkládat Evropské komisi výroční zprávu. Tento zákon se však nepoužije ve vztahu k veřejné podpoře poskytované do oblasti zemědělství a rybolovu.

Celkový objem veřejné podpory v roce 2003 poklesl z částky 101,5 mld. Kč v roce 2002 na částku 71,1 mld. Kč. Ve vztahu k hodnotě HDP, která za stejný rok činila 2 532,4 mld. Kč (vyjádřeno v běžných cenách), dosáhla veřejná podpora 2,81 % HDP.

Na snížení celkové podpory se největší měrou podílel pokles pomoci na restrukturalizaci a záchranu, a to v důsledku postupného ukončování čerpání podpory schválené v minulých letech v oblasti bankovnictví. Dále pak došlo k poklesu podpory v oblasti životního prostředí, úspory energie, regionální podpory a cestovního ruchu. V absolutním vyjádření dosáhl tento pokles výše 33,8 mld. Kč.

Výrazný nárůst, a to o 2,9 mld. Kč, byl zaznamenán u podpory investic (nárůst o 1,7 mld. Kč) a u podpory zaměřené na útlum hornictví (nárůst o 1,2 mld. Kč). V oblasti výzkumu a vývoje, malého a středního podnikání a dopravy došlo k nárůstu o 0,5 mld. Kč.

Je třeba zdůraznit, že podpora vyčíslená v úvodních tabulkách se týká pouze podpory skutečně poskytnuté, tj. není zahrnutá podpora, která byla sice schválená, ale nerealizovala se (např. podpora v oblasti restrukturalizace). Podrobný komentář k poskytnuté podpoře za jednotlivá schémata je uveden vždy v příslušné kapitole.

tabulka 4 Veřejná podpora dle formy v roce 2003 (v mil. Kč)

Název schématu	dotace	půjčky	záruky	ostatní	**Celkem**
Životní prostředí	1,5	0,4	0,0	0,0	1,9
Úspory energie	22,4	0,0	0,0	0,0	22,4
Výzkum a vývoj	1 106,4	0,0	0,0	0,0	1 106,4
Záchrana a restrukturalizace	0,0	750,0	209,3	56 188,0	57147,3
Malé a střední podniky	74,2	0,0	0,0	1943,5	2 017,7
Podpora investic	2 307,2	0,0	0,0	1 492,6	3 799,8
Uhlí, ruda	1 347,8	0,0	0,0	0,0	1 347,8
Regionální podpora	372,5	0,0	0,0	0,0	372,5
Doprava	5 106,4	0,0	108,7	0,0	5 106,4
Cestovní ruch	120,4	0,0	0,0	0,0	120,4
Celkem	**9 352,4**	**750,4**	**209,3**	**60 808,4**	**71 120,5**

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Následující tabulka znázorňuje vývoj výše veřejných podpor od roku 1999.

tabulka 5 Veřejná podpora v letech 1999 - 2003 (v mil. Kč)

Název schématu	1999	2000	2001	2002	2003
Životní prostředí	162,5	21,1	21,7	13,7	1,9
Úspory energie	0,0	57,2	508,8	31,4	22,4
Výzkum a vývoj	1 176,3	982,0	949,5	1 106,4	1 106,4
Záchrana a restrukturalizace	29 288,5	145,5	41 441,5	90 332,3	57147,3
Malé a střední podniky	1 067,2	2 373,2	1 529,1	1 926,2	2 017,7
Podpora investic	179,9	684,3	1 026,8	2 085,1	3 799,8
Uhlí, ruda	4 171,4	3 061,5	3 030,6	113,5	1 347,8
Regionální podpora	600,0	179,8	626,8	939,0	372,5
Doprava	14 220,6	7 088,1	646,6	4 810,9	5 106,4
Podpora exportu	134,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Zemědělství	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Cestovní ruch	0,0	0,0	122,9	185,5	120,4
Celkem	**51 000,6**	**14 592,7**	**49 904,3**	**101 544,0**	**71 042,6**
Suma 1999-2003					**288 084,2**

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Následující text podrobněji popisuje oblasti podpor v roce 2003

3.1. Životní prostředí

Veřejná podpora v oblasti životního prostředí byla v roce 2003 realizována zejména prostřednictvím Státního fondu životního prostředí České republiky (dále Fond). Fond je jedním ze základních ekonomických nástrojů Státní politiky životního prostředí, který je účelově zaměřený na podporu opatření sloužících k ochraně a zlepšování stavu životního prostředí. Převážná část výdajů Fondu však není směrována do podnikatelského sektoru, ale zejména do municipální sféry, tzn. obcím a městům.

Veřejná podpora poskytnutá v roce 2003 ze Státního fondu životního prostředí dosáhla výše 1,88 mil. Kč, z toho formou dotací 1,47 mil. Kč a formou zvýhodněné půjčky 0,42 mil. Kč. Vzhledem k tomu, že je předpoklad plné návratnosti poskytnutých půjček do veřejného zdroje, nejsou půjčky poskytnuté ze zdrojů Fondu považovány za veřejnou podporu, ale za podporu je považován pouze úrokový rozdíl.

tabulka 6 Veřejná podpora v oblasti životního prostředí v roce 2002 v tis. Kč

Složka životního prostředí	Půjčka	Dotace	Celkem	Podíl na celkové VP
Ochrana vod	291,5	0,0	291,5	15,5%
Technologie, výroba	109,9	1 465,0	1 574,9	83,6%
Ochrana ovzduší	16,3	0,0	16,3	0,9%
Celkem	417,7	1 465,0	1 882,7	**100,0%**

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Rozhodující podíl ve struktuře vykalkulované veřejné podpory dosáhla ve sledovaném období složka technologie, výroba, v rámci níž čerpalo podporu celkem 44 subjektů. Objem této realizované podpory představoval 83,6 % veřejné podpory ve výdajích Fondu. Dále 15,5 % výdajů bylo poskytnuto v oblasti ochrany vod. Zbývajících 0,9 % výdajů Fondu bylo v rámci veřejné podpory poskytnuto na ochranu ovzduší.

3.2. Úspory energie o obnovitelné zdroje energie

Podpora v oblasti úspory energie je realizována prostřednictvím Státního programu na podporu úspor energie a využití obnovitelných zdrojů energie, jehož koncepci schválila vláda České republiky svým usnesením č. 480 ze dne 8. července 1998. Program je vyhlašován každoročně na základě závazku České republiky, který vyplývá z podpisu Dohody k Evropské energetické chartě, Protokolu o energetických úsporách a požadavků na trvale udržitelný rozvoj, a to závazku k realizaci programu podpor energetických úspor a příslušných legislativních a regulačních opatření.

V roce 2003 byla v oblasti úspor energie čerpána veřejná podpora v celkové výši 22,41 mil. Kč. Částka byla rozdělena mezi 42 příjemců. Podpora se realizovala formou dotací.

3.3. Výzkum a vývoj

Systém státní podpory výzkumu a vývoje v České republice upravuje s účinností od 1.7.2002 zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých zákonů. Zákon o podpoře výzkumu a vývoje s účinností od 1.5.2004 již neobsahuje povinnost poskytovatele oznámit Úřadu plánovanou podporu a zákaz realizace uvedené podpory bez předchozího souhlasu Úřadu.

Ministerstvo průmyslu a obchodu realizovalo v oblasti výzkumu a vývoje v uplynulém roce následující programy veřejné podpory:

- KONSORCIA - je zaměřen na podporu dlouhodobé spolupráce výzkumných pracovišť (akademických, vysokoškolských a dalších) s průmyslovými organizacemi formou vytvoření týmů, zaměřených na řešení konkrétních projektů výzkumu a vývoje, orientovaných na zvyšování výkonnosti a konkurenceschopnosti českého průmyslu.
- PROGRES - podporuje zvýšení výkonnosti průmyslových výrobců a konkurenceschopnosti průmyslových výrobků, zmenšení rozdílů mezi hospodářskou úrovní České republiky a států Evropské unie dále zvýšení prodejnosti českých výrobků na trzích vyspělých zemí.
- PARK II - podporuje zakládání a rozvoj vědeckotechnických parků včetně podnikatelských inkubátorů a center aplikovaného výzkumu.

V roce 2003 dosáhla veřejná podpora výzkumu a vývoje výše 1 184,3 mil. Kč, a to formou dotací a návratných finančních výpomocí. Finanční prostředky obdrželo 234 příjemců na 319 projektů, podrobněji situaci znázorňuje následující tabulka.

tabulka 7 Významné podpory vědy a výzkumu

Název programu	Počet příjemců	Počet projektů	Výše podpory
KONSORCIA	196	150	709,9 mil.Kč
PROGRES	122	163	457,5 mil.Kč
PARK II	6	6	17,0 mil.Kč

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

3.4. Záchrana a restrukturalizace

Následující kapitola se zabývá podporou, která byla v uplynulém roce poskytnuta na záchranu a restrukturalizaci podniků. Kromě podpory posouzené a schválené Úřadem, je zde rovněž zmíněna podpora schválená v období před 1.5.2000, tj. před nabytím účinnosti zákona o veřejné podpoře. V úhrnu dosáhla veřejná podpora na záchranu a

restrukturalizaci podnikatelských subjektů výše 57,12 mld. Kč.

Ze strany České spořitelny, a.s. byla v roce 2003 čerpána veřejná podpora ve formě záruk Corfina ve výši 209 283 891 Kč a ve formě odkupu pohledávek Českou konsolidační agenturou ve výši 1 685,42 mil. Kč. Z hlediska opatření přijatých před účinností zákona o veřejné podpoře tak byla čerpána veřejná podpora v celkové hodnotě 1,894 mld. Kč.

Celková částka veřejné podpory poskytnuté v roce 2003 na základě předchozího posouzení Úřadem na záchranu a restrukturalizaci podniků dosáhla výše 55,22 mld. Kč.

tabulka 8 Sektorové členění schválené podpory plynoucí na záchranu a restrukturalizaci

Sektor	Výše podpory (v mil. Kč)	Podíl na celkové podpoře
Strojírenství	99,6	0,2%
Ocelářství	5 123,0	9,3%
Bankovnictví	50 000,0*	90,5%
Celkem	**85 699,90**	**100%**

*) Jedná se pouze o podporu ze strany Ministerstva financí. Pokud jde o nárok na plnění ze strany České národní banky, nebyl tento uplatněn, ačkoli Československé obchodní bance a.s. tento nárok vznikl v roce 2002 na základě Smlouvy a slibu odškodnění,.

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Podpora na záchranu a restrukturalizaci v odvětví strojírenství byla poskytnuta ve výši 74,75 mil. Kč ve prospěch společnosti Mora Moravia a.s. a v odvětví hutnictví ve výši 24,89 mil. Kč ve prospěch společností Slévárna Vsetín, spol. s r.o.

V roce 2003 byla poskytnuta v oblasti ocelářského průmyslu podpora společnostem Nová huť, a.s. a Válcovny plechu a.s. v celkové výši 5,12 mld. Kč. V případě společnosti Válcovny plechu a.s. se jednalo pouze o kapitalizaci pohledávek České konsolidační agentury ve výši 291,76 mil. Kč. Veřejná podpora zahrnuje, v závislosti na jednotlivých formách podpory, nominální hodnotu pohledávek, celkovou výši provozního úvěru, popř. absolutní částku prominutých závazků.

Na základě hlášení o podpoře týkající se bankovního sektoru byla v uplynulém roce realizována pouze jediná podpora ve prospěch Československé obchodní banky, a.s., a to formou prodeje nebonitních aktiv České konsolidační agentuře v hodnotě 50,0 mld. Kč.

3.5. Malé a střední podniky

V roce 2003 bylo celkově na realizaci programů podpory malého a středního podnikání vydáno 2 017,7 mil. Kč. Tato částka byla rozdělena mezi 3 804 příjemců. Přínosem realizace podpořených projektů bylo zachování 74 571 pracovních míst. V programech podpory malého a středního podnikání bylo podpořeno 4 218 projektů.

Programy podpory malého a středního podnikání na rok 2003 byly následující:

- ZÁRUKA - program cenově zvýhodněných záruk pro malé a střední podnikatele;
- KREDIT - program úvěrů pro malé podnikatele;
- TRH - program podpory malým a středním podnikům zaměřený na zvýšení jejich konkurenceschopnosti;
- KOOPERACE - program podpory malých a středních podnikatelů vytvářejících kooperační sdružení;

- START - program zvýhodněných úvěrů pro začínající podnikatele;
- SPECIAL - program podpory malých a středních podniků vytvářejících podmínky pro zaměstnávání občanů z problémových skupin obyvatelstva;
- VESNICE - program podpory malého a středního podnikání ve vymezeném území;
- REGENERACE - program podpory malého podnikání ve vymezeném území;
- POHRANIČÍ - program pro malé a střední podnikatele v příhraničním území;
- PORADENSTVÍ - program podpory poradenství a inovačního podnikání pro malé a střední podniky;
- DESIGN - program podpory designu pro malé a střední podniky;
- MARKETING - program podpory malých a středních podniků poskytováním vývozních informačních, poradenských a vzdělávacích služeb;
- REGION - program podpory malého podnikání ve vymezeném území (v rámci žádostí z roku 2002).

3.6. Podpora zahraničních a domácích investic

Podpora zahraničních a domácích investic se v uplynulém roce opět realizovala zejména formou investičních pobídek, které upravuje zákon č. 72/2000 Sb., o investičních pobídkách, ve znění zákona č. 453/2001 Sb. (zahrnuty jsou i investiční pobídky schválené Ministerstvem financí v režimu před přijetím tohoto zákona), dále formou podpory v rámci tzv. Rámcového programu pro podporu vzniku a rozšíření technologických center a Rámcového programu pro podporu strategických služeb, které byly schváleny usnesením vlády České republiky č. 573 ze dne 5. června 2002, a formou zvýhodněného prodeje pozemků.

V rámci systému investičních pobídek bylo v roce 2003 poskytnuto 3 731,4 mil. Kč a v rámci podpory technologických center a středisek strategických služeb 12,899 mil. Kč.

Formou zvýhodněného prodeje pozemků se navíc realizovala veřejná podpora ve výši 40,75 mil. Kč a ze strany společnosti Matsushita Television Central Europe s.r.o. (od 1.5.2003 Panasonic AVC Networks Czech s.r.o.) byla uplatněna podpora formou prominutí úroků za posečkání s platbou cla ve výši 14,8 mil. Kč. Celkem tedy plynula na podporu zahraničních a domácích investic podpora ve výši 3 799,8 mil. Kč. Přehled základních forem podpor znázorňuje následující tabulka.

tabulka 9 Podpora zahraničních a domácích investic v mil. Kč

Podpora	Daňové pobídky	Podpora na školení, pracovní místa	Celkem	Počet příjemců
Investiční pobídky	3 143,9	587,5	3 731,4	57
Technologická centra a strategické služby		0,836	0,836	3
Zvýhodněný prodej pozemků			40,7	5

Zdroj:Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

3.7. Uhelné a rudné hornictví

3.7.1. Uhelné a rudné hornictví

V roce 2003 byla poskytnuta na útlum uhelného a rudného[4] hornictví veřejná podpora v celkové výši 1 338,4 mil. Kč, a to ve prospěch celkem 23 subjektů. Základní údaje za rok 2003 o jednotlivých programech jsou uvedeny v následující tabulce:

tabulka 10 Příjemci podpor na útlum hornictví v mil. Kč

Název programu	Počet příjemců	Počet programů	Celková výše podpory
Neinvestiční dotace na útlum hornictví	9	9	1 282,2
Investice vyvolané útlumem hornictví	6	6	33,2
Podpora řešení důsledků útlumu těžebního průmyslu	8	8	22,9
Celkem	**23**	**23**	**1 338,3**

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

Programy, v jejichž rámci se poskytují dotace na útlum uhelných a rudných dolů, mají dlouhodobý charakter a jsou uskutečňovány na základě vládních usnesení. V souladu s těmito usneseními vlády je realizována technická likvidace těžebních kapacit, jsou zahlazovány následky hornické činnosti formou asanací a revitalizace krajiny a jsou vynakládány finanční prostředky na krytí sociálně-zdravotních nákladů. Sociálně-zdravotní náklady slouží k úhradě sociálně zdravotních nároků pracovníků, které vyplývají z přijatých zákonů (např. ze zákoníku práce a zákona o zvláštním příspěvku horníkům) při snižování kapacity činných dolů nebo jejich likvidaci. Jde o závazky vzniklé před rokem 1992.

3.7.2. Ekologická dotace za vydobyté nerosty v uhelném a rudném hornictví

Kromě dotací na útlum uhelných dolů byla v roce 2003 poskytnuta uhelnému hornictví ekologická dotace na základě zákona č. 44/1988 Sb., o ochraně a využití nerostného bohatství (horní zákon) ve výši 9,4 mil. Kč, a to ve prospěch dvou příjemců. Tyto prostředky jsou výhradně užity na nápravu škod na životním prostředí způsobených těžbou.

3.8. Podpora ohrožených regionů a regionální podpora

3.8.1 Regionální program podpory rozvoje průmyslových podnikatelských subjektů na území NUTS 2 Severozápad a Ostravsko

Regionální podpora se realizovala ve výši 109,9 mil. Kč a směřovala celkem 16 příjemcům. Celkově je odhadováno vytvoření 801 pracovních míst (k 31.12.2003). Uvedený program je zaměřen na podporu realizace vybraných projektů s cílem zajistit vznik nových pracovních míst v regionech NUTS 2 Moravskoslezsko a Severozápad. Podpora probíhá formou systémové investiční dotace nepřesahující míru veřejné podpory platnou dle Regionální mapy intenzity veřejné podpory ve vztahu k celkovým rozpočtovým investičním nákladům projektu.

3.8.2 Sektorový operační program na léta 2001 až 2006 – Průmysl

[4] Dotace na útlum uranového průmyslu v souladu s rozhodnutím Úřadu č.j. VP/S81/00-160 nepředstavují veřejnou podporu a nejsou tedy do vykazované částky zahrnovány.

Sektorový operační program na léta 2001 až 2006 Průmysl je program převážně regionálního charakteru. Uvedený program v roce 2003 zahrnoval podprogramy„Podpora rozvoje podnikání a zvyšování konkurenceschopnosti produkčního sektoru“ a „Podpora restrukturalizace průmyslové výrobní základny“. V uplynulém roce byla na základě programu čerpána podpora ve výši 146,3 mil. Kč ve prospěch 92 příjemců a 97 projektů.

3.8.3 Fond investic do výrobního sektoru

Jedná se o grantové schéma, které bylo Úřadem posouzeno a schváleno v rámci správního řízení VP/S 5/02-160. Podpora v rámci schématu je určena převážně malým a středním podnikům za účelem zvýšení jejich konkurenceschopnosti realizací výsledků výzkumu a vývoje, zaváděním nových technologií a podporou zavádění systémů řízení kvality. Grantové schéma bylo vyhlášeno na období od roku 2002 do října 2003, kdy byly provedeny závěrečné platby u jednotlivých projektů. V roce 2003 byly v rámci grantového schématu vyplaceny 56 subjektům dotace v celkovém objemu 102,8 mil. Kč na realizaci 57 projektů.

3.9. Doprava

V případě podpory na účely dopravy jsou Úřadem evidovány celkem dva programy veřejné podpory:

1. Osobní železniční doprava

2. Podpora rozvoje kombinované dopravy (České dráhy, s.o.)[5]

V rámci výše uvedených programů byla v roce 2003 poskytnuta veřejná podpora formou neinvestiční dotace v celkové výši 5 106,3 mil. Kč.

tabulka 11 Výše podpory čerpané Českými drahami v rámci jednotlivých programů (v tis. Kč)

	Osobní železniční doprava	Podpora kombinované dopravy	Celkem
Veřejná podpora	5 021,4	84,9	5 106,3
Počet příjemců	5	1	6

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

3.10. Podpora na zaměstnanost a rekvalifikaci

Na podporu zaměstnanosti a rekvalifikace bylo v roce 2003 vydáno 751,5 mil. Kč.

Podpora se realizovala v rámci různých programů z oblasti podpory malého a středního podnikání, regionální podpory a podpory přímých zahraničních a domácích investic.

Druhým rokem bylo realizováno grantové schéma Fond rozvoje lidských zdrojů, které je přímo zaměřené na zlepšení zaměstnanosti a kvalifikační úrovně v regionech. V roce 2003 bylo v rámci grantového schématu podpořeno 65 projektů realizovaných 58 subjekty.

Přehled o podpoře na zaměstnanost a rekvalifikaci je uvedena v následující tabulce.

[5] Tato podpora byla ukončena od roku 2004.

tabulka 12 Údaje o podpoře na zaměstnanost a rekvalifikaci dle programů

	Vytvořená pracovní místa	Podpora celkem (v mil.Kč)
Program Speciál (viz. kapitola malé a střední podniky)	1 076	367,1
Investiční pobídky	-*)	243,5
Regionální program na rozvoj podnikatelských subjektů	268	135,4
Fond rozvoje lidských zdrojů	-**)	378,97

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

*) Podpora byla poskytnuta 18 investorům.

**) Údaje o vytvořených pracovních místech budou známy po vyúčtování podpor.

3.11. Cestovní ruch

V uplynulém roce bylo částkou 120,4 mil. Kč podpořeno celkem 72 příjemců a 73 projektů v oblasti cestovního ruchu. Veřejná podpora se realizovala v rámci podprogramů „Podpora budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu na území městských památkových rezervací a zón“, „Podpora budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu pro sportovně-rekreační aktivity“ a „Podpora prezentace České republiky jako destinace cestovního ruchu“. Uvedené podprogramy jsou součástí Státního programu podpory cestovního ruchu, který byl pro rok 2003 posouzen Úřadem v rámci správního řízení VP/S147/02-160.

tabulka 13 Členění veřejné podpory v oblasti cestovního ruchu dle podprogramů

Název podprogramu	Počet příjemců	Počet programů	Výše veřejné podpory
Podpora budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu na území městských památkových rezervací a zón	1	1	1,8
Podpora presentace české republiky jako destinace cestovního ruchu	30	30	45,4
Podpora budování doprovodné infrastruktury cestovního ruchu pro sportovně rekreační aktivity	41	42	73,1
Celkem	**72**	**73**	**120,3**

Zdroj: Úřad pro ochranu hospodářské soutěže

3.12. Daňové úlevy a úlevy v oblasti plateb pojistného na sociální zabezpečení a zdravotní pojištění

V roce 2003 byla formou prominutí penále vztahujícího se k platbám na sociální zabezpečení poskytnuta 2 470 subjektům veřejná podpora v celkové výši 19,7 mil. Kč a v oblasti plateb pojistného na zdravotní pojištění dosáhla veřejná podpora formou prominutí penále pro 6 323 subjektů výše 10,2 mil. Kč. V obou případech podpora nepřesáhla výši podpory de minimis. Podpory nad rámec tohoto limitu se týkaly pouze projektů restrukturalizace a byly posouzeny Úřadem v rámci správního řízení. Podrobněji viz kapitola „Záchrana a restrukturalizace“.

Tato kapitola poskytla obecný přehled o programech, které jsou v ČR dle zákona č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře v pozdějším znění považovány za veřejné podpory. Jak

bylo naznačeno v úvodu, tato analýza se bude zabývat nejen veřejnými podporami dle výše zmíněného zákona, ale zároveň všemi vynakládanými veřejnými prostředky, které by mohly mít zásadní negativní dopad na životní prostředí. Do této analýzy byla zahrnuta široká oblast zkoumání veřejných prostředků, jedná se především o sektory (oblasti zájmu): doprava, zemědělství, vodní hospodářství, lesnictví, životní prostředí, průmysl, energetika, těžba, stavitelství, daně (zde se jedná spíše o institucionální nastavení ve vtahu k životnímu prostředí), místní rozvoj. Z těchto oblastí byly pomocí expertních hodnocení vybrány podpory s potenciálním negativním dopadem na životní prostředí, jež jsou řazeny dle zmíněných sektorů (oblastí zájmu), pokud v následujícím textu určitá výše zmíněná oblast zájmu není uvedena, znamená to, že řešitelským týmem v této oblasti nebyly shledány podpory s potenciálním negativním dopadem na životní prostředí.

4. Doprava

V sektoru dopravy byly vytipovány jako potenciálně škodlivé vůči životnímu prostředí následující podpory či programy:

- Výstavba dálnice D 8 Praha-Ústí nad Labem–státní hranice ČR/SRN;
- Výstavba dálnice D 47 Lipník nad Bečvou–Ostrava–státní hranice ČR/Polsko;
- Výstavba dálnice D 11 Praha–Hradec Králové-státní hranice ČR/Polsko;
- Výstavba dálnice D 3 Praha–Tábor–České Budějovice-státní hranice ČR/Rakousko;
- Podpora rozvoje vodních cest.

4.1. ·Výstavba dálnice D 8 Praha-Ústí nad Labem – státní hranice ČR/SRN

***Legislativní opora*:**

Tato forma podpory je v působnosti Státního fondu dopravní infrastruktury podle zákona č.104/2000 Sb. Vymezení předmětu financování vyplývá z právní úpravy obsažené v zákoně č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů a z prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 1 806,6 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Dle oficiálního stanoviska je ke splnění mezivládní dohody o propojení dálnic D 8 na straně České republiky a dálnic A 17 na straně SRN je nezbytné zprovoznění stavby 0807 Trmice-Petrovice státní hranice ČR/SRN. Zahájení realizace programu proběhlo v roce 1990 a ukončení se předpokládá v roce 2008.Financování je realizováno z prostředků SFDI a z úvěru EIB.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní fond dopravní infrastruktury provádí financování akcí dopravní infrastruktury týkající se silnic a dálnic, železničních dopravních cest a dopravně významných vnitrozemských vodních cest při splnění těchto podmínek:

- financování akce je v souladu s účelem SFDI;
- financování akce je zařazeno ve schváleném rozpočtu SFDI v roce, ve kterém se finanční prostředky poskytují;
- SFDI uzavře s příjemcem smlouvu o poskytnutí finančních prostředků.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

4.2. Výstavba dálnice D 47 Lipník nad Bečvou – Ostrava – státní hranice ČR/Polsko

***Legislativní opora*:**

Tato forma podpory je v působnosti Státního fondu dopravní infrastruktury podle zákona č.104/2000 Sb. Vymezení předmětu financování vyplývá z právní úpravy obsažené v zákoně

č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů a z prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 2 578,1 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**
Zahájení realizace programu proběhlo v roce 1999 a ukončení se předpokládá v roce 2009. Na financování dálnice D 47 se předpokládá užití prostředků ze státního rozpočtu ve smyslu zákona č. 220/2003 Sb. o státním dluhopisovém programu na úhradu výdajů spojených s výstavbou dálnice D 47.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní fond dopravní infrastruktury provádí financování akcí dopravní infrastruktury týkající se silnic a dálnic, železničních dopravních cest a dopravně významných vnitrozemských vodních cest při splnění těchto podmínek:

- financování akce je v souladu s účelem SFDI;
- financování akce je zařazeno ve schváleném rozpočtu SFDI v roce, ve kterém se finanční prostředky poskytují;
- SFDI uzavře s příjemcem smlouvu o poskytnutí finančních prostředků.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

4.3. Výstavba dálnice D 11 Praha – Hradec Králové - státní hranice ČR/Polsko

***Legislativní opora*:**

Tato forma podpory je v působnosti Státního fondu dopravní infrastruktury podle zákona č.104/2000 Sb. Vymezení předmětu financování vyplývá z právní úpravy obsažené v zákoně č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů a z prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 262,8 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Zahájení realizace programu proběhlo v roce 1999 a ukončení se předpokládá v roce 2012. Významným zdrojem financování této dálniční stavby budou úvěrové prostředky EIB poskytnuté na základě zákona 46/2002 Sb., o úvěru na financování investičních potřeb souvisejících s prováděním Projektu českých dálnic B.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní fond dopravní infrastruktury provádí financování akcí dopravní infrastruktury týkající se silnic a dálnic, železničních dopravních cest a dopravně významných vnitrozemských vodních cest při splnění těchto podmínek:

- financování akce je v souladu s účelem SFDI;
- financování akce je zařazeno ve schváleném rozpočtu SFDI v roce, ve kterém se finanční prostředky poskytují;

- SFDI uzavře s příjemcem smlouvu o poskytnutí finančních prostředků.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

4.4. Výstavba dálnice D 3 Praha – Tábor –České Budějovice - státní hranice ČR/Rakousko

***Legislativní opora*:**

Tato forma podpory je v působnosti Státního fondu dopravní infrastruktury podle zákona č.104/2000 Sb. Vymezení předmětu financování vyplývá z právní úpravy obsažené v zákoně č. 13/1997 Sb., o pozemních komunikacích, ve znění pozdějších předpisů a z prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 929,0 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Zahájení realizace programu proběhlo v roce 2001 a ukončení se předpokládá v roce 2010.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní fond dopravní infrastruktury provádí financování akcí dopravní infrastruktury týkající se silnic a dálnic, železničních dopravních cest a dopravně významných vnitrozemských vodních cest při splnění těchto podmínek:

- financování akce je v souladu s účelem SFDI;
- financování akce je zařazeno ve schváleném rozpočtu SFDI v roce, ve kterém se finanční prostředky poskytují;
- SFDI uzavře s příjemcem smlouvu o poskytnutí finančních prostředků.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

4.5. Podpora rozvoje vodních cest

***Legislativní opora*:**

Tato forma podpory je v působnosti Státního fondu dopravní infrastruktury podle zákona č.104/2000 Sb. Vymezení předmětu financování ad c) vyplývá z právní úpravy obsažené v zákoně č. 114/1995 Sb., o vnitrozemské plavbě, ve znění pozdějších předpisů a z prováděcích předpisů k tomuto zákonu.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo dopravy, Státní fond dopravní infrastruktury

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 1 129,1 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Náplní programu jsou projekty zaměřené na výstavbu a technickou obnovu staveb na vodních cestách a v přístavech. Program byl definován v rozsahu 10 200 mil. Kč.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní fond dopravní infrastruktury provádí financování akcí dopravní infrastruktury týkající se silnic a dálnic, železničních dopravních cest a dopravně významných vnitrozemských vodních cest při splnění těchto podmínek:

- financování akce je v souladu s účelem SFDI;
- financování akce je zařazeno ve schváleném rozpočtu SFDI v roce, ve kterém se finanční prostředky poskytují;
- SFDI uzavře s příjemcem smlouvu o poskytnutí finančních prostředků.

***Celkové zhodnocení podpory (zde nutno uvést důkazy škodlivosti)*:**

Danou podporu je možné posoudit jako potenciálně velmi škodlivou k životnímu prostředí, více o dopadech konkrétního programu dané podpory, tedy o splavnění dolního Labe pojednává případová studie v kapitole 12.2.

5. Zemědělství

V sektoru zemědělství byly vytipovány jako potenciálně škodlivé vůči životnímu prostředí následující podpory či programy:

- Doplňkové přímé platby - orná půda;
- Investice do zemědělského majetku a podpora začínajícím zemědělcům - racionalizace a přestavba stávajících zařízení;
- Prohloubení diverzifikace zemědělských činností;
- Rybářství - chov vodních živočichů – akvakultura;
- Tržní opatření – cukr;
- Restrukturalizace ovocných sadů;
- Vratka spotřební daně u zelené nafty;
- MEŘO – podpora bionaft (neefektivní nastavení čerpání podpory)

5.1. Doplňkové přímé platby - orná půda

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a Zásady, kterými se stanovují podmínky pro poskytování dotací na základě § 2 odst. 1 písm. a) bod 11 zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství - dosažení úrovně přímých plateb do zemědělství stanovené smlouvou o přistoupení České republiky k Evropské unii pro rok 2004.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: Podpora je v této formě poskytována poprvé v letošním roce 2004. Předpokládaná výše podpory je do 2 500 Kč/ha.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora je realizována v rámci přímých plateb jako doplňková z toho důvodu, že Ministerstvo zemědělství chce minimalizovat nepříznivé dopady u některých komodit a proto tuto skutečnost řeší v rámci dorovnávání přímých plateb tzv. národní doplňkovou přímou platbou (top-up). Předmětem podpory je orná půda vedená v Evidenci využití zemědělské půdy k 31. 12. 2003. Smyslem podpory je plošné, plodinově nespecifické dorovnání na hektar orné půdy, protože přechodem na zjednodušenou platbu na plochu přestala platit podmínka plodinově specifického vyplácení podpory a v důsledku toho i podmínka uvádění půdy do klidu. Minimální plocha pro obdržení dotace v součtu půdních bloků či dílů je 1 ha.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní zemědělský intervenční fond stanovuje mimo jiné následující podmínky pro poskytnutí dotace:

- žadatelem nemůže být subjekt, který nemá trvalý pobyt, případně sídlo na území České republiky nebo neprokáže, že oprávněně podniká na území České republiky;
- žadatelem nemůže být sdružení vzniklé podle § 829 Občanského zákoníku, organizační složka státu, příspěvková organizace, subjekty v působnosti

Ministerstva obrany, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva vnitra a Ministerstva pro místní rozvoj. Žadatelem může být Česká zemědělská univerzita v Praze, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno;

- žadatel je povinen doložit v žádosti své identifikační údaje dle závazného vzoru uvedeného v příloze, čestné prohlášení a dále údaje a informace v částech "obsah žádosti" a příslušných tabulkách. Žadatel je povinen uvést požadované údaje úplně a pravdivě.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Přímé platby z tzv. prvního pilíře Společné zemědělské politiky (CAP) se budou rozdělovat rovnoměrně, na hektar zemědělské půdy. Doplňkové platby ale už rovnoměrné nejsou. Majitelé orné půdy je dostanou, vlastníci travních porostů nikoli (jen případně nepřímo, v doplňkových platbách na kus dobytka). Podpora tedy motivuje k rozorávání luk a pastvin. Travnaté plochy jsou přitom důležité přírodu, k ochraně proti povodním i obraně před erozí. V České republice tvoří orná půda 72 % zemědělských pozemků a její podíl se jen velmi pomalu snižuje, zatímco ve státech EU-15 je to pouze 60 %.[6]

5.2. Investice do zemědělského majetku a podpora začínajícím zemědělcům - racionalizace a přestavba stávajících zařízení

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a obecná i dílčí Pravidla pro poskytování podpory.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Podpora je v této formě poskytována poprvé v letošním roce 2004. Výše dotace se pohybuje od 50 % do 60 % přijatelných nákladů. Přijatelné náklady na jednotlivý projekt jsou od 10 tis. € do l mil. €. Maximální výše dotace na jednoho příjemce v období 2004–2006 je až 3 mil. €.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora je realizována v rámci Operačního programu Zemědělství. Podporu lze poskytnout na stavební zásahy, na stroje, technologie a na pořízení vybavení která jsou nutná ke snížení výrobních nákladů a zlepšení pracovních podmínek pracovníků v zemědělské výrobě i k ochraně a zlepšení životního prostředí. S ohledem na zlepšení chovu zvířat a welfare se podporuje zejména nové vybavení stávajících staveb, výstavba nových staveb jako náhrada za stávající stavby a modernizace technologií.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi specifická kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

[6] Zpráva o životním prostředí České republiky v roce 2003, MŽP, Praha 2004

- projekt musí být v souladu s platnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt musí být realizován na území České republiky;
- prokázání ekonomické životaschopnosti a finančního zdraví subjektu žádajícího o podporu;
- projekt nesmí zvyšovat produkci s nezajištěným odbytem. V případě, že finanční plány, které jsou východiskem pro posouzení ekonomické životaschopnosti projektu, prokáží, že jde o rozšiřovací investici, tj. že se díky investici zvyšuje množství produkce, musí žadatel prokázat, že má pro takové zvýšení produkce zajištěný odbyt;
- projekty musí splňovat minimální standardy týkající se welfare zvířat, hygieny a životního prostředí;
- zemědělec musí prokázat odpovídající pracovní kvalifikaci a schopnosti;
- projekt respektuje omezení nebo restrikce dané opatřeními společných tržních organizací EU pro zemědělské výrobky;
- projekt je v souladu s pravidly pro spolufinancování investic vytvářejících příjmy.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

5.3. ·Prohloubení diverzifikace zemědělských činností

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a obecná i dílčí Pravidla pro poskytování podpory.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Podpora je v této formě poskytována poprvé v letošním roce 2004. Výše dotace se pohybuje od 50 % do 60 % přijatelných nákladů. Přijatelné náklady na jednotlivý projekt jsou od 2 tis. € do 50 tis. €. Maximální výše dotace na jednoho příjemce v období 2004–2006 je až 200 tis. €.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora je realizována v rámci Operačního programu Zemědělství. Podporu lze poskytnout na výrobu, zpracování a přímý prodej zemědělských výrobků. Předmětem podpory může být též výroba a zpracování nepotravinářských zemědělských výrobků a jejich uvádění na trh, zejména výroba a zpracování biomasy pocházející z vlastní zemědělské činnosti. Projekty diverzifikace podporované v rámci opatření Investice do zemědělského majetku se musí vztahovat se k položkám, u kterých je zajištěno, že konečným výstupem zůstane stále zemědělský produkt.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

- projekt musí být v souladu s platnou právní úpravou;

- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt musí být realizován na území České republiky;
- prokázání ekonomické životaschopnosti a finančního zdraví subjektu žádajícího o podporu;
- projekt nesmí zvyšovat produkci s nezajištěným odbytem. V případě, že finanční plány, které jsou východiskem pro posouzení ekonomické životaschopnosti projektu, prokáží, že jde o rozšiřovací investici, tj. že se díky investici zvyšuje množství produkce, musí žadatel prokázat, že má pro takové zvýšení produkce zajištěný odbyt;
- projekty musí splňovat minimální standardy týkající se welfare zvířat, hygieny a životního prostředí;
- zemědělec musí prokázat odpovídající pracovní kvalifikaci a schopnosti;
- projekt respektuje omezení nebo restrikce dané opatřeními společných tržních organizací EU pro zemědělské výrobky;
- projekt je v souladu s pravidly pro spolufinancování investic vytvářejících příjmy.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

5.4. ·Rybářství - chov vodních živočichů – akvakultura

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a obecná i dílčí Pravidla pro poskytování podpory.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Podpora je v této formě poskytována poprvé v letošním roce 2004. Celková podpore je do 50 % přijatelných nákladů na stavební a technologické investice. Příspěvek EU činí maximálně 35 % přijatelných nákladů. Příspěvek ze státního rozpočtu ČR činí maximálně 15 % přijatelných nákladů. Přijatelné náklady, na které může být poskytnuta podpora jsou od 2 tis. € do 200 tis. € na každý jednotlivý projekt. Maximální výše podpory na jednoho příjemce podpory /nositele projektu může být 200 tis. €.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora je realizována v rámci Operačního programu Zemědělství. Podporu lze poskytnout na zvýšení produkční kapacity akvakultury (výstavba nové jednotky a/nebo rozšíření stávajících jednotek) nebo na modernizaci existujících jednotek akvakultury bez zvýšení výrobní kapacity.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

- projekt musí být v souladu s platnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;

- projekt musí být realizován na území České republiky;
- prokázání ekonomické životaschopnosti a finančního zdraví subjektu žádajícího o podporu;
- projekt nesmí zvyšovat produkci s nezajištěným odbytem. V případě, že finanční plány, které jsou východiskem pro posouzení ekonomické životaschopnosti projektu, prokáží, že jde o rozšiřovací investici, tj. že se díky investici zvyšuje množství produkce, musí žadatel prokázat, že má pro takové zvýšení produkce zajištěný odbyt;
- projekty musí splňovat minimální standardy týkající se welfare zvířat, hygieny a životního prostředí;
- zemědělec musí prokázat odpovídající pracovní kvalifikaci a schopnosti;
- projekt respektuje omezení nebo restrikce dané opatřeními společných tržních organizací EU pro zemědělské výrobky;
- projekt je v souladu s pravidly pro spolufinancování investic vytvářejících příjmy.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

5.5. Tržní opatření - cukr

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a nařízení Rady (ES) č. 1260/2001, o společné organizaci trhu v sektoru cukru.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: Tato podpora je realizována poprvé v roce 2004 a konkrétní sazby jsou uvedeny níže.

***Charakteristika (popis) podpory*:**
Tato podpora je realizována v rámci souboru tržních opatření. Tržní opatření vycházejí z ustanovení Společných organizací trhu a pro každou komoditu existují specifické podmínky. Zahájení intervenčních nákupů předchází předem daný mechanizmus sledování důležitých cen, je určena intervenční cena a řídicí výbor rozhoduje o rozsahu intervence. Cílem opatření je zajistit stabilitu trhů a garantovat určitou cenovou hladinu. V případě převisu nabídky nad poptávkou je přebytek na trhu buď exportován se subvencí do třetích zemí, nebo je stažen z trhu formou intervenčního nákupu, respektive podporou soukromého skladování. Cílem je zajistit pěstitelům cukrovky pokračování určitých jistot, pokud se týče zaměstnanosti a životní úrovně, a stabilizace a trhu s cukrem. Ceny jsou stanoveny na pětileté období od roku 2001/2002 až do roku 2005/2006. Intervenční cena bílého cukru je 63,19 EUR/ 100 kg, z této ceny se odvozuje cena surového cukru ve výši 52,37 EUR/100 kg. Základní cena cukrovky standardní kvality je 47,67 EUR/t a minimální cena cukrovky A je na úrovni 46,72 EUR/t (určená pro výrobu cukru pro vnitřní trh EU) a 32,42 EUR/t pro cukrovku B (určená pro výrobu cukru na vnitřní trh EU nebo pro uplatnění na vývoz s možností získání vývozní náhrady).

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

O podporu mohou žádat vývozci cukru v České republice, kteří se přihlásili prostřednictvím Státního zemědělského intervenčního fondu do nabídkového řízení. Výběrové řízení je

vyhlašováno Evropskou komisí formou nařízení. Nabídka musí obsahovat tyto náležitosti:

- odkaz na nabídkové řízení;
- název a adresu účastníka nabídkového řízení;
- množství bílého cukru, jež chcete vyvážet (minimálně 250 tun);
- výši požadované vývozní subvence za 100 kg bílého cukru, vyjádřenou v EUR na tři desetinná místa.

Dále musí vývozce před uplynutím termínu pro podání nabídek prokázat, že složil nabídkovou záruku ve výši 11 EUR na 100 kg bílého cukru určeného k vývozu v rámci nabídkového řízení. Pokud je vaše nabídka přijata, musí vývozci podat žádost o vývozní licenci a po jejím udělení mohou požádat o poskytnutí vývozní subvence. Jednotlivé nabídky ze všech členských států Společenství posuzuje anonymně výhradně Evropská komise.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Intervenční ceny a exportní dotace přímo podporují produkci cukrové řepy, protože zajišťují, že výkupní cena je nižší než výrobní náklady. Nebýt této státní podpory, zemědělcům by se cukrovka nevyplatila a přešli by na jiné plodiny. Vláda navíc prosazuje, aby Česká republika dostala vysoké produkční kvóty.

Cukrovka přitom patří mezi zemědělské plodiny s nejvážnějšími ekologickými dopady. V současnosti se pěstuje na zhruba 70 000 hektarech.[7] Vyžaduje značné dávky agrochemikálií a způsobuje silnou erozi i poškozování půdy.

Spotřeba pesticidů je u nás na polích s cukrovkou, která dostávají šest až osm postřiků ročně, více než třikrát vyšší (3,5 kg/ha) než průměr (1 kg/ha ošetřovaných pozemků).[8] Větší dávky dostávají z hlavních plodin už jen chmel, vinná réva a brambory. Cukrovka se podílí více než pětinou na české spotřebě carbendazimu[9], který je podezřelý jako endokrinní disruptor a ve Švédsku, Finsku a Dánsku patří mezi zakázané pesticidy.[10]

Cukrová řepa také patří mezi plodiny, které nejvíce poškozují zemědělskou půdu. Eroze na polích s cukrovkou je vinou technologie pěstování – řídkého řádkování a odvozu půdy při sklizni – zvláště vysoká. Asi 10 až 30 % hmotnosti úrody u cukrovky tvoří zemina; v zemích EU se z farem pěstujících cukrovou řepu ztrácí 3 miliony tun půdy ročně.[11] Mechanizace používaná při sklizni způsobuje stlačování půdy, v říjnu či listopadu, kdy se cukrovka sklízí, zvláště silné, protože pole jsou rozmoklá deštěm.

---

[7] Situační a výhledová zpráva cukrovka – cukr, Ministerstvo zemědělství, Praha 2004

[8] Státní rostlinolékařská správa: Česká republika – Spotřeba účinných látek v roce 2003 (kg, l/ha), http://tesnov.srs.cz/Srs/Spo_Vyk/Spotreba03/ucinne latky_ha.htm

[9] SRS: Česká republika – Spotřeba účinných látek v roce 2003 (kg, l), http://tesnov.srs.cz/Srs/Spo_Vyk/Spotreba03/ucinne latky_abc.htm

[10] Kotecký, V.: Rizika pesticidů s endokrinními účinky: srovnání přístupů a řešení v České republice a Německu, Hnutí DUHA, Brno 2003

[11] Sugar and the environment: encouraging better management practices in sugar production and processing, WWF, Goldaming/Zeist 2004

5.6. Restrukturalizace ovocných sadů

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Podpora je v této formě poskytována poprvé v roce 2004. Výše dotace je dána následně: a) sazba do 250 000 Kč/ha vysázeného ovocného sadu s uznanou sadbou jabloní, hrušní, meruněk, broskvoní a slivoní na výměře minimálně 1 ha jednoho druhu při dodržení minimálního počtu stromů 800 ks /ha; b)sazba do 100 000 Kč/ha vysázeného ovocného sadu s uznanou sadbou jabloní, hrušní, meruněk, slivoní, broskvoní, třešní a višní na výměře minimálně 1 ha jednoho druhu při dodržení minimálního počtu stromů 400 ks/ha); c) sazba do 50 000 Kč /ha vysázeného ovocného sadu s uznanou sadbou drobného ovoce (rybízů, angreštů, malin) na výměře minimálně 0,5 ha jednoho druhu při dodržení minimálního počtu stromů 3 000 ks/ha).

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora je poskytován v rámci národních programů Tento podtitul je zaměřen na zvýšení kvality a bezpečnosti produkovaného ovoce tím, že výsadba ovocného sadu a hospodaření v něm je prováděno v souladu se zásadami integrovaného systému pěstování ovoce.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Pro poskytnutí podpory jsou významné následující podmínky:

- žadatelem nemůže být subjekt, který nemá trvalý pobyt, případně sídlo na území České republiky nebo neprokáže, že oprávněně podniká na území České republiky;
- žadatelem nemůže být sdružení vzniklé podle § 829 Občanského zákoníku, organizační složka státu, příspěvková organizace, subjekty v působnosti Ministerstva obrany, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstva průmyslu a obchodu, Ministerstva životního prostředí, Ministerstva vnitra a Ministerstva pro místní rozvoj. Žadatelem může být Česká zemědělská univerzita v Praze, Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Mendelova zemědělská a lesnická univerzita v Brně, Veterinární a farmaceutická univerzita Brno;
- žadatel neobdržel v příslušném roce na účel nebo na předmět, pro který je požadována dotace, úvěr s podporou Podpůrného a garančního rolnického a lesnického fondu, a.s. nebo dotaci či příspěvek z rozpočtu kapitoly MZe, z jiných rozpočtových kapitol státního rozpočtu nebo státních fondů, nebo Národního fondu;
- příjemce dotace bude s předmětem dotace podnikat a obhospodařovat jej podle směrnic pro integrované systémy pěstování minimálně 10 let.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Účelem programu je *„restrukturalizace ovocných sadů, resp. nezbytné zlepšení zdravotního*

stavu ovocných stromů a zlepšení kvality produkovaného ovoce". Nesporně pozitivním bodem je podmínka, aby nový sad byl obhospodařován podle směrnic pro integrované pěstování, tedy s nižšími dávkami pesticidů. Ovšem sama dotace na restrukturalizaci motivuje majitele původních, vysokokmenných sadů se starými stromy k jejich vykácení a nahrazení intenzivními monokulturami. Tradiční sady s pestrým bylinným podrostem a starými stromy patří mezi nejdůležitější útočiště biologické diverzity v zemědělské krajině. Jsou také biotopem řady ohrožených druhů ptáků a hmyzu. Mezi kritérii dotačního programu přitom není žádná podmínka, která by likvidaci takových ploch za peníze daňových poplatníků vylučovala.

5.7. Vratka spotřební daně – zelená nafta

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami jsou zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška MZe č. 76/2000 Sb., kterou stanoví způsob výpočtu nároku na vrácení spotřební daně ve znění pozdějších předpisů

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

V letech 2000 – 2002 činila výše daňové vratky 3 518,8 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Cílem výše uvedené právní úpravy je snížení rozdílu mezi vysokým růstem cen vstupů do zemědělství a nízkým růstem příjmů za realizované zemědělské produkty. Podpora se poskytuje ve formě vratky 60 % spotřební daně z nakoupených středních a těžkých plynových olejů a ze směsi paliv a maziv spotřebovaných v zem.prvovýrobě, v les.školkách a při obnově a výchově lesa.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Právnické a fyzické osoby, kterým vzniká nárok na vrácení spotřební daně, mají pro tento účel postavení daňových poplatníků bez povinnosti se registrovat. Nárok na vrácení spotřební daně žadatelé uplatňují v Přiznání k uplatnění nároku na vrácení spotřební daně u místně příslušného FÚ. Nárok na vrácení spotřební daně žadatel prokazuje dokladem o nákupu pohonných hmot, evidencí o jejich skutečné spotřebě, dokladem o výměře svých zemědělských a lesních pozemků a dokladem o zapsání do evidence samostatně hospodařících rolníků nebo výpisem z obchodního rejstříku. Rozhodným obdobím je kalendářní měsíc. Nárok lze uplatnit nejpozději do šesti měsíců od posledního dne měsíce, ve kterém nárok na vrácení spotřební daně vznikl.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Podpora je podrobněji zhodnocena v případové studii, viz. kapitola 12.3. Podpora byla shledána environmentálně škodlivou, z hlediska ekonomického neodůvodnitelnou a z pohledu sociálního založenou na rigidním myšlení a tudíž zcela nevhodnou. Na jednu korunu vydanou na podporu (vrácenou spotřební daň) připadá přibližně 1,80 Kč externích nákladů a žádné kvantifikovatelné ekonomické přínosy. Formou této podpory může navíc docházet k dvojí podpoře bionafty, na jejíž výrobu existuje samostatný titul podpory.

5.8. MEŘO - podpora bionafty

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami jsou zákon č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů a nařízení vlády č. 86/2001 Sb., ve znění nařízení vlády č. 454/2001 Sb.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond.

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 3 766 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

V České republice se finanční podpora programu rozvoje biopaliv datuje od roku 1992 a probíhala od začátku v kompetenci MZe a za spoluúčasti MF. MZe je nositelem koncepce i v poslední době, kdy se vlastní finanční podpora přesunula z rozpočtové kapitoly MZe na SZIF. Příjemci finančních podpor byli na začátku programu budoucí výrobci metylesteru řepkového oleje (dále jen „MEŘO“), kteří získali výhodně úročené investiční půjčky ze státního rozpočtu na pořízení technologického vybavení. Později (od roku 1999) výrobci MEŘO přijímali neinvestiční dotace ze státního rozpočtu, stejně jako producenti směsného paliva – bionafty. Od roku 2001 jsou z prostředků SZIF dotováni přímo pěstitelé řepky, zatímco ekonomika výroby MEŘO a bionafty je podporována z tohoto fondu nepřímo, tj. prostřednictvím stanovených výkupních a dotovaných prodejních cen. Ze státního rozpočtu jsou od roku 1999 do současné doby podporováni i výrobci bioetanolu, jehož dnešní produkce je však v porovnání s bionaftou zanedbatelná.

Do současné doby byly uplatňovány tři formy financování – tzv. generace:

- I. generace prostřednictvím investičních půjček výrobcům MEŘO,
- II. generace prostřednictvím neinvestiční dotace z prostředků státního rozpočtu výrobcům MEŘO a bionafty,
- III. generace realizovala podporu pěstitelů řepky a dále výrobců MEŘO prostřednictvím snížené ceny řepky dotované SZIF.

Vedle těchto podpor byla po celé období uplatňována daňová zvýhodnění (spotřební daně a DPH).

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Státní zemědělský intervenční fond přezkoumá doručené žádosti zájemců o podporu z následujících hledisek, tedy zda:

- žádost byla podána ve stanoveném termínu,
- zájemce splňuje následující podmínky: i) předmětem jeho činnosti je výroba methylesteru řepkového oleje; ii) má sídlo, jde-li o právnickou osobu, nebo trvalý pobyt, jde-li o fyzickou osobu, na území České republiky a jde-li o zahraničního zájemce, doloží, že je oprávněn podnikat na území České republiky, iii) součástí jeho hmotného majetku je funkční výrobní zařízení na zpracování řepky olejné na methylester řepkového oleje umístěné na území České republiky, iv) prokáže, že měl k 1. srpnu příslušného hospodářského roku vypořádány splatné závazky;
- žádost byla doložena všemi nezbytnými doklady a byla vyplněna úplně;
- zájemce nepožádal o vyšší množství řepky, než může ve výrobním zařízení umístěném na území České republiky, které je součástí jeho hmotného majetku,

v průběhu příslušného hospodářského roku zpracovat na methylester řepkového oleje.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Z charakteru dané podpory vyplývá převažující kladný vliv na životní prostředí. Nelze však jednoznačně říci, zda je podpora příznivá ve všech aspektech. Existují pochybnosti o celkové efektivnosti podpory, která částečně slouží k udržení výroby ve dříve dotovaných výrobních kapacitách. Negativní je i vysoká energetická náročnost výrobního řetězce MEŘO. Jako důkaz neefektivnosti může sloužit i ta skutečnost, že stavby realizované za pomoci půjček ze státního rozpočtu nebyly plně využívány v plném rozsahu. Maximální využití do roku 1999 činilo pouze 49 % postavených kapacit. V důsledku prudkého nárůstu ceny řepky (v letech 1993 až 1997 o cca 50 %) nebyla výroba MEŘO ekonomicky zajímavá. Část kapacit byla dokonce využívána pro potravinářské účely, takže účel Programu nebyl plněn. Vyšší cena řepky byla na světových trzích příčinou i jejího úspěšného vývozu, který MZe povolovalo. Daňové úlevy se vztahovaly i na dovážený MEŘO a bionaftu, což byla vážná a neodůvodněná konkurence tuzemské výrobě.[12] Celková výše nákladů (podpory) na zpracování řepkového semene, produkci MEŘO a míchání směsné bionafty dosahovaly v minulých letech až 40 Kč / litr MEŘO, zatímco litr směsné bionafty se pohyboval u čerpacích stanic vždy cca o 1,00 Kč pod úrovní samotné motorové nafty. Environmentálně přitom není tato podpora příliš významná, ekonomické vyčíslení environmentálních přínosů je v řádu desítek milionů Kč a to především díky úsporám emisí CO_2.

V době dokončování této studie probíhají na vládní úrovni debaty o této podpoře s cílem modifikovat podmínky jejího poskytování. Hlavními zásadami pro přechodné období do roku 2006 jsou:

- dotace výroby methylesteru bude stanovována aktuálně podle vývoje cen nafty i řepky, dotace tak budou nižší než požadovalo MZe;
- dotace výrobcům methylesteru bude vázána na potvrzení o spotřební dani zaplacené v tuzemsku, nebude tak možné dotovat vývozy;
- dotaci může získat jen firma, která nemá dluhy vůči státu.

[12] Více o této podpoře viz. kontrolní závěr Nejvyššího kontrolního úřadu 02/18 *Finanční prostředky státu určené na podporu využívání ekologických paliv získaných z nepotravinářského využití zemědělské půdy*.

6. Vodní hospodářství

V sektoru zemědělství byly vytipovány jako potenciálně škodlivé vůči životnímu prostředí následující podpory či programy:

- Podpora na obnovu, odbahnění a rekonstrukci rybníků a vodních nádrží;
- Podpora prevence před povodněmi;
- Podpora na odstraňování povodňových škod.

6.1. Podpora na obnovu, odbahnění a rekonstrukci rybníků a vodních nádrží

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a zákon č. 254/ 2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:.byla dostupná data pouze za rok 2004, kdy ze státního rozpočtu byla poskytnuta celková částka ve výši 428,7 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora se poskytuje v rámci programu 229 210 – „Obnova, odbahnění a rekonstrukce rybníků a vodních nádrží" financovaného v roce 2004 z peněžních prostředků státního rozpočtu - kapitoly ministerstva a z kapitoly 397 – „Operace státních finančních aktiv". Předmětem podpory je především odbahnění nejvíce zanesených rybníků; obnova a rekonstrukce rybníků a vodních nádrží, včetně jejich hrází a funkčních objektů, za účelem obnovy jejich základních funkcí, zlepšení jejich bezpečnosti provozu, vodohospodářských a mimoprodukčních funkcí s důrazem na posílení jejich retenčních schopností.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Pro podporu jsou definována následující kritéria:

- celkové odbahnění rybníků a vodních nádrží o katastrální výměře 1 až 30 ha, u kterých vrstva sedimentu převyšuje průměrnou výšku 40 cm;
- obnova a rekonstrukce rybníků a vodních nádrží, včetně jejich hrází a funkčních objektů, jejichž vodohospodářská funkce je narušena nebo významně omezena;
- efektivnost vynaložených nákladů.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

6.2. Podpora prevence před povodněmi

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a zákona č. 254/ 2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:. byla dostupná data pouze za rok 2004, kdy ze státního rozpočtu byla poskytnuta celková částka ve výši 428,7 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora se poskytuje v rámci programu 229 060 – Prevence před povodněmi, financovaného v roce 2004 z peněžních prostředků státního rozpočtu – kapitoly ministerstva, z kapitoly 397 – "Operace státních finančních aktiv" a dále z prostředků úvěru Evropské investiční banky. Předmětem podpory jsou především výstavba a obnova poldrů, nádrží a hrází a dále zajištění jejich oprav a údržby (podprogram 229 062); zvyšování průtočné kapacity koryt vodních toků a zajištění oprav a údržby souvisejících objektů a zařízení (podprogram 229 063); zpracování návrhu na stanovení záplavových území a na vymezení rozsahu území ohrožených zvláštními povodněmi (podprogramy 229 064 a 229 066) a zpracování studií odtokových poměrů včetně zajištění potřebných dat, podkladů a modelů (podprogram 229 065).

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Pro podporu jsou definována následující kritéria:

- přednostní řešení území s vyšší pravděpodobností výskytu povodňových situací s ohledem na hydrologické poměry a nebo možnost vzniku závažných povodňových škod;
- návaznost na zpracované generely protipovodňové ochrany daného území, využití matematického simulačního modelu, pokud je pro dané území vytvořen;
- integrace do připravovaných plánů v oblasti vod nebo soulad s platným Směrným vodohospodářským plánem;
- spoluúčast vlastních zdrojů žadatele, územních rozpočtů či fondů Evropské unie;
- efektivnost vynaložených nákladů na realizaci opatření vzhledem k chráněným, hodnotám a přínosům, s využitím moderních metod a postupů;
- počet ohrožených měst a obcí, odhad počtu ohrožených obyvatel, výskyt povodňových situací v zájmovém území v posledních letech včetně uvedení velikosti kulminačních průtoků těchto povodní, odhad velikosti skutečně způsobených a možných povodňových škod.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

6.3. Podpora na odstraňování povodňových škod

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a zákona č. 254/ 2001 Sb., o vodách a o změně některých zákonů.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:. byla dostupná data pouze za rok 2004, kdy ze státního rozpočtu byla poskytnuta celková částka ve výši 1 493,7 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora se poskytuje v rámci programů 329 180 - "Odstranění škod způsobených povodní 1997" a 229 110 - "Odstranění následků povodní na státním vodohospodářském majetku", financovaných v roce 2004 z peněžních prostředků státního rozpočtu – kapitoly ministerstva, z kapitoly 397 - "Operace státních finančních aktiv" a dále z prostředků úvěru Evropské

investiční banky.

Předmětem podpory je především náprava povodňových škod, vzniklých při povodni v roce 1997 (v rámci programu 329 180 pouze akce, jejichž financování formou podpory započalo v předchozích letech) a při povodních od roku 2000 na vodních tocích a souvisejících vodních dílech ve vlastnictví státu (v rámci podprogramů 229 112 - "Odstranění následků povodně roku 2000" a 229 113 - "Odstranění následků povodně roku 2002"). Jedná se tedy především o obnovu vodních děl a koryt vodních toků po povodni včetně souvisejících objektů a zařízení, zejména intravilánech obcí a dále na volných úsecích vodních toků tam, kde náprava povodňové škody obnoví významné vodohospodářské dílo, koryto vodního toku či protipovodňovou ochranu území, obnova objektů a zařízení sloužících výzkumné činnosti ve vodním hospodářství; a dále úhrada jistin a úroků komerčních úvěrů, přijatých na úhradu nákladů k odstraňování škod vzniklých při povodních z roku 1997 a ze srpna 2002

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Pro podporu jsou definována následující kritéria spočívající především ve vyjádření omezené funkce - koryta toku, vodních děl a dále objektů a zařízení sloužících výzkumné činnosti ve vodním hospodářství - v důsledku povodňové škody na státním vodohospodářském majetku jako např.:

- omezení průtočnosti nebo kapacity koryta;
- snížení stability dna a břehů koryta toku;
- ohrožení funkce stability objektů v korytě toku včetně zařízení křižujících vodní tok;
- ohrožení funkce objektů a zařízení umístěných v jejich blízkosti sloužících výzkumné činnosti ve vodním hospodářství, snížení stability vodního toku jako významného krajinotvorného prvku v území,
- vliv poruchového stavu na okolí koryta včetně pozemků, porostů, staveb při březích apod.,
- odhad velikosti možných škod vzniklých v důsledku dalšího trvání poruchového stavu (popisně a hrubým finančním odhadem),
- efektivnost vynaložených nákladů na realizaci opatření s využitím moderních metod a postupů, v návaznosti na protokol o zjištění rozsahu povodňových škod způsobených povodní v roce 2002 a letech následujících.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Velká část podpor šla do úprav koryta – problém stále narovnaná koryta, nemají žádný pozitivní dopad na životní prostředí.

7. Lesnictví

V sektoru lesnictví byly vytipovány jako potenciálně škodlivé vůči životnímu prostředí následující podpory či programy:

- Zalesňování zemědělské půdy
- Lesní hospodářství - investice do lesů
- Lesní hospodářství - zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd
- Příspěvek na obnovu, zajištění a výchovu porostů
- Příspěvek na zajištění mimoprodukčních funkcí lesa

7.1. Zalesňování zemědělské půdy

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství a vyhláška č. 308/ 2004 Sb.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:.
Program zahájen od poloviny roku 2004. V letech 1994-2004 mu předcházela obdobná podpora financovaná ze státního rozpočtu: celkem na ni bylo v letech 1994-2002 vynaloženo necelých 470 milionů korun (z toho 2000-2002: 266 milionů). Podpora na založení porostu bude poskytována ve výši 92 000Kč/ha u listnatých dřevin a 74 000 Kč/ha u jehličnatých dřevin. Podpora na ochranu takto vzniklých lesních porostů za účelem zajištění porostu bude poskytována po dobu pěti let, ve výši 12 000 Kč/ha a náhrada za ztrátu příjmů vzniklých z důvodů ukončení zemědělské výroby bude poskytována po dobu 20 let.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora je poskytována v rámci programu "Horizontální plán rozvoje venkova". O podporu může žádat vlastník zemědělské půdy, sdružení vlastníků nebo předkladatel projektu, a to za předpokladu, že byl zalesňovaný pozemek nejméně 2 roky zemědělsky využíván. Bude poskytována podpora nejen na úhradu nákladů na výsadbu a zajištění porostu, ale bude možné subjektům, které zalesní zemědělskou půdu, poskytovat rovněž prémii na krytí ztrát příjmů vzniklých z důvodu ukončení zemědělské výroby, a to po dobu 20 let. Žadatel o podporu musí mít zpracován projekt.

Podpora na zalesňování zemědělské půdy. Zemědělcům se vyplácejí pevně stanovené částky na dva účely: i) samotné vysázení stromů a související práce (jednorázová); ii)náhrada za ušlou zemědělskou produkci na dvacet let (průběžná). Pokud se zalesňuje orná půda, průběžná podpora je ve srovnání s lukami a pastvinami zhruba o polovinu vyšší (protože ušlý zisk z pole je v přepočtu na hektar větší než ušlý zisk z pastvy nebo sena).

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Náročová. Pro projekty nad 0,5 ha se vyžaduje stanovisko orgánu ochrany přírody.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

Ekologické dopady zalesnění mohou být pozitivní i negativní. Záleží na místních podmínkách a na zvolené druhové skladbě vysazených stromů. Osázet široký pás v polích uprostřed jihomoravské nížiny místními druhy dřevin je nesporně přínosné – zalesnit mokrou květnatou

louku v šumavském podhůří smrkovou monokulturou znamená vážnou ekologickou škodu.

Program, který zavádí HRDP, je ovšem (stejně jako předcházející podpora ze státního rozpočtu) špatně připraven a proto v lepším případě promarní příležitost k přínosným projektům, v horším způsobuje škody.

Příčinou je především absence konkrétních kritérií:

- program neobsahuje žádná konkrétní, výslovná omezení, která by bránila zalesňování cenných pozemků. Nezávazné stanovisko orgánu ochrany přírody (které navíc není nezbytné na malé plochy pod půl hektaru) nedostačuje;
- program nevyžaduje využití přirozené druhové skladby stromů.

Ekonomický tlak působí při výběru pozemků. Dotované zalesňování je výhodné na podhorských lukách, kde se zemědělské hospodaření beztak pohybuje na hranici rentability, ale méně se vyplatí majiteli úrodných polí v nížině.

Anekdotická pozorování častého zalesňování druhově bohatých luk v podhorských oblastech nepřirozenými kulturami smrku zatím potvrzují obavy z tohoto programu.

Vláda by měla také vyřešit, k čemu je zalesňování určeno. HRDP stanoví tři hlavní cíle: snížit výměru obdělávané půdy nevhodné pro zemědělství, omezit erozi a zvýšit retenční schopnost krajiny a za třetí „posílit biodiverzitu v oblastech s malým podílem lesa“. Přinejmenším mezi prvním a třetím cílem v praxi panuje principiální rozpor: půda nevhodná pro zemědělství je spíše v horách a podhorských oblastech, zatímco malým podílem lesa trpí nížiny.

7.2. Investice do lesů

L*egislativní opora*:

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon); zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond
Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Podpora je v této formě poskytována poprvé v letošním roce 2004. Výše dotace se pohybuje do 50 % přijatelných nákladů. Přijatelné náklady na jednotlivý projekt jsou od 2 tis. € do 500 tis. €. Maximální výše dotace na jednoho příjemce v období 2004–2006 je až 1 mil. €.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora je realizována v rámci Operačního programu Zemědělství. Podpora investic do lesů je určená k výraznému zvýšení ekonomické, ekologické i sociální hodnoty lesních majetků. Zkvalitňování lesní infrastruktury je nezbytným předpokladem ke zvyšování sociální hodnoty lesní krajiny. Současně však je nezbytné vybudovanou lesní infrastrukturu řádně udržovat a využívat šetrných lesnických technologií tak, aby nedocházelo k její destrukci. Cílem opatření je podpora výstavby, rekonstrukce, respektive modernizace lesní dopravní sítě či zařízení upravujících vodní režim–meliorace, retenční nádrže apod. Podporují se také činnosti vedoucí k usměrňování návštěvnosti lesa a bezpečnosti jeho návštěvníků. Investice jsou též zaměřeny na nákup strojů a zařízení na údržbu a opravy lesních cest, pěšin a stezek, na údržbu a čištění vodních ploch, vodotečí a meliorační sítě a dále pak na pořízení

strojů a technologií na těžbu a zpracování surového dříví.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi specifická kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

- projekt je v souladu s relevantní legislativou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt musí být realizován na území České republiky;
- u podpory akcí stavebního charakteru doložit projektovou dokumentaci předkládanou ke stavebnímu řízení.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

7.2. Zalesňování zemědělsky nevyužívaných půd

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon); zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003:

Jde o projekty nevytvářející zisk, celková veřejná podpora bude 100 % přijatelných nákladů, z toho bude příspěvek EU 75 % a 25 % z národních zdrojů. Od prokázání výše skutečných nákladů lze upustit, pokud Ministerstvo zemědělství stanoví výši nákladů, na něž lze poskytnout podporu, podle průměrných nákladů na základě zkušeností minulých období. Přijatelné náklady, na které může být poskytnuta podpora, jsou od 600 € do 300 tis. € na každý jednotlivý projekt. Maximální výše dotace na jednoho příjemce podpory může být 300 tis. € v období 2004 – 2006.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Jedná se o podporu poskytovanou v rámci OP Zemědělství. Podporu lze poskytnout na a) výdaje na zařízení nezbytných kancelářských prostor a jejich vybavení pro činnost sdružení, včetně výpočetní techniky; b) na pořízení předmětů souvisejících s rozsahem poskytovaných činností, které bude sdružení pro své členy vykonávat minimálně v nejbližších pěti letech. Podpora založení sdružení vlastníků lesa malých výměr za účelem společného obhospodařování sdružených lesních majetků. Cílem sdružování je zabezpečit odborné hospodaření na sdružených majetcích, dosažení efektivnějšího a vyrovnaného hospodaření.

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi specifická kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

- projekt je v souladu s platnou právní úpravou;
- pro každý schválený projekt se může použít pouze jeden zdroj financování Evropské unie;
- projekt musí být realizován na území České republiky;

- registrace sdružení s nabytím právní moci.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

7.3. Příspěvek na obnovu, zajištění a výchovu porostů

Legislativní opora:

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon); zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 688 mil. Kč

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Předmětem příspěvku je i) obnova a zajištění lesních porostů v lesích, především a) přirozená obnova a umělá obnova síjí; b) umělá obnova sadbou; zajištění lesních porostů v zákonné lhůtě a ii) výchova lesních porostů, především c) odstraňování lesních porostů v rámci rekonstrukce a přeměny porostů s nevhodnou nebo náhradní dřevinnou skladbou; d) výchova lesních porostů do 40 let skutečného věku porostu (prořezávky a předmýtní úmyslná těžba).

***Kritéria (podmínky) pro získání podpory*:**

Mezi specifická kritéria pro poskytnutí této podpory patří existence skupiny souboru lesních typů dle tabulky "Zařazení souborů lesních typů do skupin", především se jedná o následující:

- zařazení lesů do kategorie lesů ochranných (lesy ochranné);
- zařazení lesů do kategorie lesů zvláštního určení s výjimkou lesů v uznaných oborách a v samostatných bažantnicích (lesy zvláštního určení);
- zařazení do lesů určených pro obranu státu, které jsou v působnosti Ministerstva obrany (lesy vojenské);
- předání nezajištěných kultur při vrácení vlastnického práva nebo obnově užívacího práva oprávněné osobě po 1.1.2002 (lesy restituční);
- zařazení lesů do kategorie lesů hospodářských (lesy hospodářské).

***Celkové zhodnocení podpory*:**

7.4. Příspěvek na zajištění mimoprodukčních funkcí lesa

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 289/1995 Sb., o lesích a o změně a doplnění některých zákonů (lesní zákon); zákon č. 149/2003 Sb., o obchodu s reprodukčním materiálem lesních dřevin a závazná pravidla poskytování finančních příspěvků na hospodaření v lesích.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo zemědělství, Státní zemědělský intervenční fond

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: 85 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Tato podpora přechází od roku 2004 do Operačního programu Zemědělství. Předmětem příspěvku jsou : a) výstavba a opravy objektů lesotechnických meliorací v lesích, b) opatření zaměřená na ochranu půdy, vody a úpravu vodního režimu v lesích v pásmech hygienické ochrany vodních zdrojů nebo v chráněných oblastech přirozené akumulace vod, c) výstavba a opravy (včetně odbahnění) retenčních vodních nádrží do velikosti vodní plochy 2 hektarů při normální hladině, které jsou pozemky určenými k plnění funkcí lesa a souvisí s úpravou vodního režimu v lesích, d) výstavba a opravy (nevztahuje se na běžnou nebo pomístnou údržbu) lesních cest nutných z hlediska ochrany půdy, vody a vodního režimu včetně výstavby a opravy mostků, propustků a svodnic na nich, e) práce k posílení rekreační funkce lesa, k usměrňování návštěvnosti území, k zajištění bezpečnosti návštěvníků lesa a k údržbě lesního prostředí

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:

Mezi specifická kritéria pro poskytnutí této podpory patří:

- rozpracované akce, na které byl poskytnut příspěvek v uplynulém období,
- akce vyvolané povodněmi v srpnu 2002
- akce, které nebyly v minulém roce uspokojeny pro nedostatek prostředků,
- ostatní akce.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

8. Průmysl

V sektoru průmysl byly vytipovány jako potenciálně škodlivé vůči životnímu prostředí následující podpory či programy:

- Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje;
- Program podpory rozvoje průmyslových zón;
- Program investičních pobídek.

8.1. Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje (VaV)

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků. Poskytování podpory spadá zároveň do působnosti zákona č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře a zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Poskytování účelové podpory VaV se dále řídí zejména nařízením vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.

Gesce a odpovědnost:

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: veřejná podpora výzkumu a vývoje dosáhla výše 3 490 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Účelová podpora může být podle zákona poskytnuta výhradně na projekty Vědy a výzkumu, které budou vybrány na základě veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji provedené podle zákona..

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:

Podmínkou pro zařazení žádosti o podporu projektu do výběru je mimo jiné především:

- naplnění cílů a priorit vyhlášeného programu;
- znalost řešení analogických problémů v zahraničí;
- závažnost a aktuálnost záměru;
- potřebnost výrobku nebo technologie, eventuálně doložená marketingovým průzkumem nebo studií;
- srovnatelnost výrobku nebo technologie se světovou úrovní z hlediska technických parametrů, kvality a ceny,
- přiměřenost finančních požadavků projektu,
- smluvní doložení základních kriterií, uvedených v textu příslušného programu, potřebných pro zařazení do příslušného programu.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

8.2. Program podpory rozvoje průmyslových zón

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory je usnesení vlády ČR č.270/2000.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Agentura pro podporu podnikání a investic – CzechInvest

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: Celková vynaložená částka v letech 2000 – 2003 činila 2 998,7 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Podpora se skládá z následujících čtyř podprogramů:

- Příprava průmyslových zón: předmětem podpory je příprava projektu, jímž je průmyslová zóna v rámci nezastavěného území nebo strategická průmyslová zóna o výměře nejméně 200 ha stanovená usnesením Vlády ČR nebo průmyslová zóna připravovaná pro strategického investora.
- Regenerace průmyslových zón: Předmětem podpory je příprava projektu, jímž je průmyslová zóna v rámci zastavěného, ale nevyužívaného území nebo strategická průmyslová zóna o výměře nejméně 100 ha stanovená správcem Programu nebo průmyslová zóna připravovaná pro strategického investora v rámci zastavěného, ale nevyužívaného území. Předmětem podpory je také revitalizace území postižených rušením vojenských posádek.
- Výstavba a rekonstrukce nájemních objektů: předmětem podpory je příprava a realizace projektu, jímž je výstavba či rekonstrukce nájemního objektu na území průmyslové zóny o výměře nejméně 5 ha, včetně technické přípravy území. Nájemním objektem se rozumí výrobní hala, příp. s připojenou nebo integrovanou skladovou a administrativní částí nebo objekt pro strategické služby a technologická centra. V případě výrobní haly bude její výrobní plocha min. 1000 m2, v případě objektu pro strategické služby a technologická centra bude v jednom podlaží min. 500 m2 volné disposice.
- Akreditace průmyslových zón: předmětem podpory je školení zajišťované určenou organizací, nákup technického vybavení, programového vybavení, pořízení a příprava marketingových materiálů průmyslových zón.

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:

Podrobnější podmínky poskytnutí podpory nejsou v rámci *Programu na podporu rozvoje průmyslových zón* specifikovány, obecně se zde mluví pouze o p*odporovaném investoru*, kterým se v tomto programu rozumí fyzická či právnická osoba, která na území průmyslové zóny podpořené v rámci tohoto programu vytvoří podmínky pro vznik nových pracovních míst v oborech zpracovatelského průmyslu vyjma oborů zaměřených na prvotní zpracování surovin, v oborech strategických služeb, v technologických centrech a v oblasti výzkumu a vývoje.programu

***Celkové zhodnocení podpory* :**

Vládou schválená výstavba nové průmyslové zóny v Moravskoslezském kraji (viz. případová studie v kapitole 12.1.) je ukázkou nepoučení se z minulých chyb a podlehnutí silným lobbyistickým tlakům. Historicky, a také na příkladech ze zahraničí, lze vycházet z toho, že v podstatě každá v současnosti vybudovaná průmyslová zóna se v budoucnu stane „šedou zónou“ s nutností revitalizace, nebo zcela bez dalšího užitku. Upřednostnění průmyslové zóny před ptačí rezervací je tudíž nutno chápat jako zcela perverzní akt konce industriální éry, která je některými skupinami uměle prodlužována.

8.3. Program investičních pobídek

***Legislativní opora*:**

Hlavní právní úpravou této podpory jsou zákon č. 19/2004 Sb o investičních pobídkách.

***Gesce a odpovědnost*:**

Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR, Agentura pro podporu podnikání a investic (CzechInvest).

***Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003*:**

***Charakteristika (popis) podpory*:**

Investičními pobídkami se rozumí i) slevy na daních z příjmů; ii) převod technicky vybaveného území za zvýhodněnou cenu; iii) hmotná podpora vytváření nových pracovních míst; iv)hmotná podpora rekvalifikace nebo školení zaměstnanců v) převod pozemků; evidovaných v katastru nemovitostí jako zemědělské pozemky a převod ostatních druhů pozemků.

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:
Podmínky pro udělení investičních pobídek jsou následující:

- Investice musí být provedena do odvětví zpracovatelského průmyslu, buď do jednoho z high-tech odvětví, uvedených v zákoně nebo do jiného odvětví zpracovatelského průmyslu za předpokladu, že přinejmenším 50 % ceny výrobní linky budou tvořit náklady na pořízení strojního zařízení uvedeného ve vládou schváleném seznamu vyspělého (high-tech) strojního zařízení.
- Musí se jednat o zavedení nové výroby, rozšíření stávající výroby, či její modernizace za účelem podstatné změn výrobku nebo výrobního procesu.
- Investor musí investovat nejméně 200 milionů Kč, v oblastech s mírou nezaměstnanosti nejméně o 25 % vyšší než je průměrná míra nezaměstnanosti ČR je tento požadavek snížen na 150 milionů Kč a v oblastech s mírou nezaměstnanosti nejméně o 50 % vyšší než je průměrná míra nezaměstnanosti ČR je limit investice snížen na 100 mil. Kč.
- Investice nejméně ve výši 100 milionů Kč, 50 mil. Kč v případě umístění investice v regionu s vysokou nezaměstnaností, musí být kryta z vlastního jmění.
- Investor musí pořídit strojní nařízení zařazené do kapitol 84, 85 a 90 celního sazebníku v hodnotě nejméně 40 % celkové hodnoty pořízeného dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku.
- Navrhovaná výroba musí vyhovovat všem českým legislativním požadavkům na ochranu životního prostředí.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

9. Energetika

V sektoru energetika byla vytipována jako potenciálně škodlivá vůči životnímu prostředí podpory výzkumu a vývoje a nepřímé podpory jaderné energetiky. Podpora vědy a výzkumu byla podrobněji analyzována v kapitole 8. Pro oblast energetiky byl vybrán jako potenciálně škodlivý životnímu prostředí konkrétní program *POKROK*, respektive jeho tématické okruhy *Bezpečná a efektivní jaderná energetika* a *Energetické a neenergetické využití uhlí a uhlíkatých surovin.*

V sektoru energetiky byly tedy vybrány následující podpory:

- Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje;
  - Bezpečná a efektivní jaderná energetika;
  - Energetické a neenergetické využití uhlí a uhlíkatých surovin;
- Nepřímé podpory do jaderné energetiky.

9.1. Programy podpory průmyslového výzkumu a vývoje

9.1.1. Bezpečná a efektivní jaderná energetika

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků. Poskytování podpory spadá zároveň do působnosti zákona č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře a zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Poskytování účelové podpory VaV se dále řídí zejména nařízením vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.

Gesce a odpovědnost:

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: Tento tématický okruh je členěn v rámci programu POKROK poprvé od roku 2004, kdy byla ze státního rozpočtu poskytnuta částka ve výši 13,8 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

V rámci vyhlášení veřejné soutěže ve Výzkumu a vývoji v roce 2004 byly definovány tři základní cíle

- Zajištění jaderné bezpečnosti a spolehlivosti po celou dobu provozu JE, obsahem by mělo být mimo jiné rozvoj metod systémového hodnocení bezpečnostních charakteristik provozu JE, modernizace používaných výpočtových programů pro hodnocení jaderné bezpečnosti, analýza havarijních situací a vývoj nástrojů pro předcházení jejich vzniku, zvyšování spolehlivosti lidského činitele a snižování radiační zátěže personálu.
- Zvyšování efektivnosti provozu stávajících jaderných elektráren, toho lze mimo jiné dosáhnout zvýšením účinnosti výrobního zařízení JE, včetně zvýšení výkonů bloků JE, zapojením jaderných bloků do systémů sekundární a terciální regulace, což zvyšuje regulovatelnost výroby JE.
- Nakládání s radioaktivními odpady a vyhořelým jaderným palivem a řešení konce palivového cyklu JE. V této oblasti lze předkládat projekty zabývající se vývojem metod měření radioaktivní kontaminace materiálů, vývojem metod a

technologických postupů dekontaminace materiálů.

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:

Jsou shodné s podmínkami pro udělení podpory Výzkumu a vývoje uvedené v kapitole 8.

***Celkové zhodnocení podpory)*:**

9.1.2. Energetické a neenergetické využití uhlí a uhlíkatých surovin

***Legislativní opora*:**

Hlavními právními úpravami této podpory jsou zákon č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků. Poskytování podpory spadá zároveň do působnosti zákona č. 59/2000 Sb., o veřejné podpoře a zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech. Poskytování účelové podpory VaV se dále řídí zejména nařízením vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji.

Gesce a odpovědnost:

Ministerstvo průmyslu a obchodu

Vynaložené finanční prostředky v letech 2001-2003: Tento tématický okruh je členěn v rámci programu POKROK poprvé od roku 2004, kdy byla ze státního rozpočtu poskytnuta částka 3 mil. Kč.

***Charakteristika (popis) podpory*:**

V rámci vyhlášení veřejné soutěže ve Výzkumu a vývoji v roce 2004 bylo definováno pět základních cílů

- Zpracování uhlí v čistých technologiích. Jedná se především o návrhy ekologicky čistých technologických postupů na využívání uhlí těženého v České republice, příspěvky k realizaci technologie zplyňování hnědého uhlí za vysokých teplot a tlaků vyrábějící energetický, případně syntetický plyn.
- Využití metanu vázaného na uhelná ložiska. V tomto tématu jde o vypracování metod těžby uhelného metanu vhodných pro geologické podmínky českých uhelných pánví, návrhy účinné metody degazace metanu z činných dobývacích prostorů, návrhy efektivního využití uhelného metanu, apod.
- Zabezpečení komplexního využití uhelné substance. Toho je možné dosáhnout návrhem postupu komplexního využití uhelné substance „in situ“, rozvojem těžebních postupů umožňujících nejvyšší dosažitelný stupeň ochrany krajiny, řešením geotechnických problémů souvisejících s těžbou a následným zahlazením následků hornické činnosti, návrhem optimálních postupů revitalizace hornicky zasažené krajiny.
- Energie z fosilních paliv. Řešení spočívá v příspěvku k realizaci modernizace a zvýšení účinnosti výrob elektřiny a tepla z uhlí, návrhu nových způsobů odstraňování obsahu SO_2, snižováním obsahu CO_2 a NOx z exhalací, nalezením ekologicky přijatelného způsobu využívání popílků a škváry ze spalovacích a zplyňovacích postupů.
- Efektivní rozšiřování kombinované výroby elektřiny a tepla a spolehlivost energetických soustav (KVET). Téma je možné naplnit příspěvkem k zajištění spolehlivosti a kvality dodávek energií, příspěvkem k rozvoji kombinované výroby elektřiny, zajišťujícím efektivnější způsoby přeměny a snížení nežádoucích ekologických důsledků, vypracováním technologie výroby

palivových článků.

Kritéria (podmínky) pro získání podpory:

Jsou shodné s podmínkami pro udělení podpory Výzkumu a vývoje uvedené v kapitole 8.

***Celkové zhodnocení podpory*:**

9.2. ·Nepřímé podpory do jaderné energetiky

Mezi nepřímé podpory do oblasti jaderné energetiky, které byly analyzovány a o nichž byla dostupná data patří především dotace státního rozpočtu plynoucí Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost. Výše dotací pro rok 2004 uvádí následující tabulka.

tabulka 14 Výdaje státního rozpočtu do kapitoly Státního úřadu pro jadernou bezpečnost v mil. Kč

Položka	**Výdaje SR v roce 2004**
Výpočetní technika	8,35
Technická obnova výpočetní techniky	0,35
Měřící a kancelářská technika	21,49
Dopravní prostředky	3,00
RMS - měřicí přístroje	20,81
Pohotovostní pracoviště biochemických laboratoří	8,00
II.A etapa rekonstrukce areálu SÚJB	32,00
Celkem	**94,00**

Zdroj: Databáze ISPROFIN

Položkami, které mino jiné dotují jadernou energetiku jsou mimořádné příspěvky Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, k technické spolupráci s Mezinárodní agenturou pro atomovou energii. V roce 2004 se jednalo především o navrhované následující projekty a příspěvky:

- Ukrajinský národní projekt UKR/4/013 *Actions Plans for Nuclear Power Plant Lifetime Management* – 1,485 Kč;
- Regionální projekt evropského regionu RER/9/069 *WWER Design Basis Documentation Management Systém* – 0,95 mil. Kč;
- Regionální projekt evropského regionu RER/9/062 *National Regulatory Control and Occupational Radiation Programmes* – 0,39 mil. Kč;
- Mimorozpočtový program MAAE *Safety Aspects of Long Term Operational of Water Moderated Reactors* – 0,25 mil. Kč
- Fond na ochranu proti jadernému terorismu *Nuclear Security Fund* – 1,08 mil. Kč.[13]

[13] Viz. Usnesení vlády české republiky ze dne 25. srpna 2004 č. 803 o obeslání 48. řádného zasedání Generální konference Mezinárodní agentury pro atomovou energii (MAAE).

10.Těžba

Těžba nerostných surovin vyvolává řadu negativních environmentálních dopadů a způsobuje tak řadu externích efektů od likvidace cenných biotopů přes úbytek zemědělské či lesní půdy až k ovlivnění hydrologického režimu území (pokles hladiny spodních vod).

V oblasti či těžby dle dostupných informací neexistuje komplexní podpora, která by měla potenciální negativní dopad na životní prostředí. V rámci těžby Ministerstvo průmyslu a obchodu realizuje především programy útlumu uhelného a rudného hornictví a poskytuje ekologické dotace za vydobyté nerosty v uhelném a rudném hornictví. Tyto programy, i když jejich efektivnost a účelnost byla předmětem kritiky Nejvyššího kontrolního úřadu[14], jsou charakterizovány jako mající převážně pozitivní dopad na životní prostředí.

V rámci této kapitoly je zásadní právní úpravou zákon 44/1988 Sb (horní zákon) ve znění pozdějších předpisů, který je zde pro potřeby další analýzy rozepsán a nebude mu tudíž věnována bližší pozornost v kapitole 11. V současné době existují dva tituly (daně-poplatky) vyplývající z této právní úpravy a opět teoreticky působící ve prospěch kvalitního životního prostředí. Jsou jimi:

- *úhrady z vydobytých vyhrazených nerostů*: ty činí 0,5 % až 10 % z tržní ceny vydobytých nerostů;

Majitelem většiny nerostných surovin (tzv. vyhrazených nerostů) je stát. Těžební společnosti mu proto ve formě úhrady za vydobyté nerosty platí podíl. Sazba se liší podle suroviny: činí 0,5% (například hlubinná těžba uhlí) až 10% (například vysokoprocentní vápence) z tržní ceny. Celkový výtěžek se každoročně pohybuje kolem 450 miliónů korun, většina pochází z těžby uhlí, 25 % z poplatku připadá Státnímu fondu životního prostředí a zbylých 75 % obcím, na katastru kterých se dobývací prostor nachází.

Na tzv. nevyhrazené nerosty, které jsou součástí pozemku a nepatří tedy státu, především stavební kámen, štěrkopísky a cihlářskou surovinu, se poplatek nevztahuje. Teoreticky by mu měla podléhat tzv. výhradní ložiska nevyhrazených nerostů: velká ložiska těchto surovin, která státu z historických důvodů patří. Vinou legislativní chyby se tak dle Hnutí DUHA ztrácí na poplatcích 884 miliónů korun ročně.

- *úhrada z dobývacího prostoru*: v současné době činí 10 000 Kč za každý, tedy i započatý km^2 plochy dobývacího prostoru, u malých dobývacích prostorů do 2 ha činí úhrada 2 000 Kč.

Roční výnos činí kolem 20 miliónů korun a je bezezbytku převáděn obcím. Největší díl připadá na nerosty s velkými dobývacími prostory: černé i hnědé uhlí a zemní plyn.

Výše zmíněných plateb se v průběhu 90.let výrazně neměnila a je tedy zřejmé, že proklamace jejich ekonomických funkcí je spíše teoretická a v praktické rovině tak poplatky pochopitelně nehrají žádnou významnější roli a nevedou tak ke snižování ekologických dopadů těžby. Nestimulují efektivní využívání surovin ani recyklaci, nepůsobí na omezování dobývání nerostů z nejcennějších území, především chráněných krajinných oblastí, ani až na výjimky nepodporují využívání šetrnějších těžebních technologií.

Následující rámeček přináší informace o aktuální veřejné podpoře v České republice.

[14] Viz. kontrolní závěry 02/09 *Dotace poskytované uranovému hornictví ze státního rozpočtu* a 00/04 *Dotace ze státního rozpočtu uhelnému a rudnému hornictví*

Nová, jednorázová podpora, která bude uskutečněna v letech 2004-2005

Název podpory/ programu
Veřejná podpora společnosti Lignit Hodonín

Celkové vynaložené prostředky od roku 2000 v rámci podpory/ programu

Legislativní opora

Rozhodnutí vlády č. 974 z 6. října 2004

11. Gesce a odpovědnost

Ministerstvo práce a sociálních věcí a Ministerstvo pro místní rozvoj

12. Charakteristika (popis) podpory

Ze státního rozpočtu bude poskytnuta dotace 155,5 milionu korun na další rozvoj lignitového dolu Mír v Mikulčicích na Hodonínsku. Účelem je zachovat 350 pracovních míst v dole, který by jinak byl uzavřen. Ročně se bude těžit půl milionu tun lignitu dodávaného do elektrárny Hodonín: společnost má kontrakt s ČEZ do roku 2010. Bezprostředně se tak otevře cesta k sedmi milionům tun suroviny.

Podpora bude použita přímo na výstavbu dolu (vybudování chodeb aj.) a na nákup strojního vybavení s tím. Stát zaplatí 48 % každé položky, 52 % bude hrazeno z kapitálu firmy a z bankovního úvěru. Těžba otevřených bloků lignitu může pokračovat do roku 2012, zásoby na ložisku by vystačily zhruba do roku 2050 pod podmínkou otevření dalších těžebních jam.

13. Kritéria (podmínky) pro získání podpory

Projekt schválila vláda. Podmínkou ještě je souhlas Evropské komise s veřejnou podporou.

Celkové zhodnocení podpory (zde nutno uvést důkazy škodlivosti)

Vláda bude dotovat rozvoj těžby fosilních paliv, nota bene lignitu, který patří mezi suroviny s poměrně nízkou výhřevností (a tedy vysokými emisemi oxidu uhličitého na jednotku energie). Subvencí tedy podporuje přesně to, čemu se na papíře snaží zamezit.

Sedm milionů tun lignitu, které státní podpora umožní vytěžit, odpovídá řádově milionům tun oxidu uhličitého, hlavní příčiny globálních změn podnebí. Podpora snižuje relativní náklady na spalování fosilních paliv (těžba a tedy také dodávaný lignit bude díky státní dotaci levnější, než jsou skutečné náklady) a pomáhá jim tedy v konkurenci s čistějšími zdroji energie.

Společnost paradoxně argumentuje, že rozvoj dolu umožní postup do nových částí ložiska s kvalitnější surovinovou a tedy snížení emisí oproti doposud těženému palivu. Takové srovnání je ovšem nesmyslné: porovnávat je nutné těžený lignit s alternativou (jiným palivem pro hodonínskou elektrárnu nebo s jiným zdrojem energie), nikoli s historickými výsledky stejného dolu.

Veřejná podpora lignitovým dolům na Hodonínsku

Usnesení Vlády České republiky č. 974 ze dne 6. října 2004 navrhuje převedení finančních prostředků ve výši 155,5 mil. Kč v roce 2004 z rozpočtové kapitoly Ministerstva práce a sociálních věcí (položky Aktivní politika zaměstnanosti ve výši 77,75 mil. Kč a položky Ostatní dávky ve výši 77,75 mil. Kč) do rozpočtové kapitoly Ministerstva pro místní rozvoj.

Finance by měly být určeny na počáteční investici nové otvírky lignitových bloků a udržení zaměstnanosti na dole Mír v Mikulčicích. Společnost Lignit Hodonín, s. r. o., je jediným pokračovatelem bývalých Jihomoravských lignitových dolů, prakticky celá produkce je dnes určena do 7 km vzdálené a nově rekonstruované Elektrárny a teplárny Hodonín. Od 1. 7. 1994 uzavírala firma se společností ČEZ roční smlouvy na dodávku lignitu.Rok 2004 byl v podstatě posledním rokem dodávek lignitu pro ČEZ a po splnění ročního kontraktu v objemu 360 tisíc tun mělo dojít k ukončení těžby, následné likvidaci dolu do konce roku 2004 včetně likvidace všech pracovních míst ve společnosti. Po restrukturalizaci v rámci samotné společnosti, která byla dokončena v první polovině letošního roku a po sérii jednání nového vedení společnosti Lignit Hodonín, s.r. o., s ČEZ, však byla dne 17. srpna 2004 uzavřena dlouhodobá kupní smlouva o dodávkách lignitu do konce roku 2010.

Na základě rozhodnutí vlády společnost garantuje zachování minimálně 350 pracovních míst po dobu pokračování těžby, tj. nejméně do konce roku 2010, a vytvoření 80–100 nových pracovních míst na základě nově připravovaných projektů tzv. ušlechtilého lignitového hospodářství.

Ministerstvo práce a sociálních věcí argumentuje tím, že rozhodnutí vlády o této podpoře je z hospodářských, ekonomických i sociálních hledisek efektivnější ve srovnání s vynucenými náklady státu v případě rozhodnutí o ukončení těžby v roce 2004 a rozvázání pracovního poměru se všemi zaměstnanci této společnosti, což by představovalo více než 400 mil. Kč. Jedná se však zatím pouze o návrh, protože musí projít notifikačním řízením u Evropské komise (EK), a to prostřednictvím Úřadu pro hospodářskou soutěž. Konečné stanovisko by měla EK sdělit do dvou měsíců.

Návrh této podpory je bezpochyby napadnutelným z hlediska ochrany životního prostředí. Pokud se zamyslíme nad tím, že bylo vynaloženo již nemálo veřejných prostředků na plánovaný útlum těžby, který byl pozastaven přinejmenším do roku 2010, je zřejmé, že i prostředky na útlum byly v tomto případě vynaloženy neefektivně. Nevhodně nastavené poplatky za těžbu (viz. výše) tak jen napomáhají v daném případě ke zvyšování externích nákladů souvisejících s těžbou nejméně do roku 2010.

14.Daně

Na úvod této kapitoly je potřeba konstatovat, že klasické ekologické daně v současné právní úpravě v České republice neexistují. V současnosti a v nejbližší budoucnosti se nedají očekávat žádné zásadní změny v oblasti ekologických daní, Ministerstvo financí je spíše zdrženlivé a čeká, až jakým způsobem se situace ohledně těchto ekonomických nástrojů vyvine v Evropské unii. V této kapitole se tedy budeme podrobněji zabývat daněmi, které by mohly být potenciálně nastaveny tak, aby přispívaly k ochraně životního prostředí. Jedná se především o spotřební daň (upravenou zákonem 353/2003 Sb.o spotřebních daních), o silniční daň (upravenou zákonem 16/1993 Sb. ve znění pozdějších předpisů) a o DPH (upravenou zákonem 235/2004 Sb).

V následujících bodech se budeme zabývat tím, jaké změny nastaly v poslední době, či jaké se očekávají v souvislosti se vstupem ČR do Evropské unie.

Spotřební daně na pohonné hmoty a oleje určené pro výrobu tepla

Emise z dopravy patří mezi nejzávažnější problém současnosti, proto změny v sazbách daně z uhlovodíkových paliv a maziv budou velmi důležité. Návrh reformy veřejných financí z prosince 2002 předpokládá výraznější nárůst sazby daně u motorové nafty s cílem přiblížení sazeb směrem k benzinu, přičemž zůstane zachováno relativní zvýhodnění pro plynná paliva. K datu vstupu do EU dojde ke zdanění minerálních olejů určených pro výrobu tepla, a to jak lehkých, tak i škodlivějších těžkých topných olejů. Tyto produkty byly do vstupu ČR do EU prakticky nezdaněny, protože se spotřební daň po spálení LTO vrací.

V budoucnosti se s ohledem na vývoj v EU čeká rozšíření kategorie paliv o další položky jako je uhlí a zemní plyn. Mělo by také dojít k zásadní změně konstrukce spotřebních daní, kdy základem daně nebude objemová jednotka vlastní komodity, ale její zobecněná, zprostředkovaná charakteristika jako například výhřevnost či měrné množství emisí (zejména CO_2) vzniklých při jejím spálení.

Mezi problematické body současné úpravy spotřební daně patří především osvobození od spotřební daně v letecké dopravě – toto osvobození je poskytováno na paliva a maziva používaná jako pohonná hmota pro vnitrostátní a mezinárodní obchodní leteckou dopravu a letecké práce. Dochází tak k zvýhodňování jednoho z nejvíce environmentálně škodlivých druhů dopravy.

Silniční daň

Co se týká daně silniční, navrhované změny jednoznačně vychází ze směrnic EU: (konkrétně ze směrnic 1999/62/ES a 92/106/EHS). Změny se projeví následovně:

- nebudou se již zdaňovat vozidla registrovaná v jiných členských státech EU;
- sazby daně budou upraveny podle závazných pravidel ES;
- zjednoduší se systém snížení příslušných ročních daňových sazeb pro ekologická vozidla;
- definice kombinované dopravy bude odpovídat směrnici 92/106/EHS pro účely slevy na dani u vozidel používaných v kombinované dopravě.

Mezi problematické body současné úpravy silniční daně patří především skutečnost, že předmět daně zahrnuje pouze vozidla užívaná či určená k podnikání registrovaná v ČR či zahraničí. Dalším problémem je osvobození od daně pro jednostopá vozidla, vozidla se třemi a se čtyřmi koly, která mají konstrukční charakter motocyklu a jsou vybavena pohonnou jednotkou. Tyto vozidla také způsobují poškození životního prostředí.

Příslibem ve vztahu k životnímu prostředí by naopak mohlo být zavedení elektronického mýtného.

Daň z přidané hodnoty (DPH)

Novelou zákona o DPH z května 2003 se ČR v oblasti zdanění zboží stala plně kompatibilní s právem Evropských společenství. Touto novelou došlo od 1.1. 2004 k přeřazení zboží, které nemá zásadní vliv na každodenní spotřebu domácnosti, do základní sazby. Jedná se především o výrobky, které byly zařazením do nižší sazby zvýhodňovány z důvodů šetrnosti vůči životnímu prostředí, jako například solární zařízení pro ohřev vody, větrné turbíny, dřevěné piliny, bionafta, bioplyn, recyklované papíry a kartony. V rámci služeb se například přeřadí odvoz odpadu do základní sazby, což může mít naopak pozitivní vliv na městské části, aby environmentální osvětou vysvětlily nastavení poplatku za svoz odpadu. V praxi však dojde k pravděpodobnému navýšení ceny této služby bez signifikantních environmentálních přínosů. Naopak v nižší sazbě zůstává mimo jiné letecká hromadná pravidelná doprava cestujících a jejich zavazadel zařazená v SKP 62 (standardní klasifikace produkce dle ČSÚ), která zahrnuje osobní leteckou přepravu cestujících a jejich zavazadel.

Mezi problematické body současné úpravy daně z přidané hodnoty patří především výše uvedený přesun komodit s environmetálně šetrnými parametry do vyšší daňové sazby, které současně s přesunem stavebních prací do vyšší daňové sazby od roku 2007 pravděpodobně povede k poklesu poptávky po moderním ekologickém bydlení ze strany domácností.

15.Případové studie

12.1. Průmyslové zóny

Obecným problémem průmyslových zón ve vztahu k životnímu prostředí jsou dodatečné zábory často velmi kvalitní půdy (greenfield) oproti sanaci a záběru poškozených půdních jednotek (brownfield), dále můžeme mluvit o indukci dopravy během stavby i během existence průmyslové zóny a tím pádem způsobeným škodách především na ovzduší, zemědělské produkci a potažmo i zdravotním stavu obyvatel. Na druhou stranu jsou uváděny přínosy v podobě vytvoření pracovních míst a poklesu míry nezaměstnanosti v daném regionu. Abychom mohli posoudit problematiku dopadů na zaměstnanost, je na tomto místě uvedena kontrolní zpráva Nejvyššího kontrolního úřadu, pro posouzení konkrétních dopadů na životní prostředí je uvedena aktuální kauza o průmyslové zóně Dolní Lutyně.

Nejvyšší kontrolní úřad provedl v letech 2003 a 2004 kontrolní akci 03/31 zaměřenou na prostředky státního rozpočtu poskytované na zainvestování průmyslových zón. Pravidla pro poskytování a čerpání podpory rozvoje průmyslových zón pro roky 2001 až 2003 byla stanovena v Programu podpory rozvoje průmyslových zón, který obsahoval čtyři podprogramy – Příprava průmyslových zón, Regenerace průmyslových zón, Výstavba a rekonstrukce nájemních objektů a Akreditace průmyslových zón.

Cílem jednotlivých podprogramů je připravit podmínky pro rozvoj investiční výstavby v sektorech zpracovatelského průmyslu, strategických služeb, technologických center a v oblasti výzkumu a vývoje, umožnit růst malým a středním podnikům, přispět k procesu restrukturalizace otevíráním moderních výrobních provozů s nízkou surovinovou a energetickou závislostí, vysokou přidanou hodnotou a velkým exportním potenciálem a vytvořit předpoklady pro vznik nových pracovních míst. U podprogramu „Regenerace průmyslových zón“ bylo navíc cílem podpořit rekultivaci životního prostředí a u podprogramu „Výstavba a rekonstrukce nájemních hal“ i zintenzívnit podporu průmyslových zón využitím kapitálových zdrojů soukromého sektoru. Očekávaným cílem podprogramu „Akreditace průmyslových zón“ bylo vytvořit kvalifikační a technické předpoklady pro zabezpečení správy průmyslových zón,přispět ke zvýšení jejich konkurenceschopnosti a vyšší obsazenosti a k lepšímu zhodnocení prostředků státního rozpočtu vynaložených na přípravu technické infrastruktury zón a rovněž vytvořit předpoklady pro výběr dalších lokalit průmyslových zón.

Mezi nejvýznamnější závěry a rozpory s proklamovaným cílem podpor u desíti kontrolovaných průmyslových zón patří zejména následující skutečnosti:

- U většiny vybraných investorů, kteří podnikali v průmyslové zóně minimálně jeden rok, byl z hlediska daně z příjmů a daně z přidané hodnoty přínos státu v porovnání s výdaji malý. Subdodavatelský efekt v tuzemsku nebyl potvrzen u pěti investorů. Podle údajů finančních úřadů do roku 2002 ze 17 investorů v průmyslových zónách podnikalo minimálně rok jen 8 investorů, z nich čtyři neodvedli státu žádnou daň z příjmů a čtyři odvedli od roku 1999 daň z příjmů ve výši celkem cca 22 mil. Kč. Důvodem nulové daňové povinnosti byla ztráta z hospodaření, odečet daňové ztráty z minulých let nebo úleva na daních poskytnutá v rámci investičních pobídek. Podle údajů finančních úřadů bylo všech 17 investorů plátcem daně z přidané hodnoty, přitom jen dva z nich odvedli státu daň ve výši celkem cca 155 mil. Kč a u ostatních převažoval nadměrný odpočet k uplatnění u státu ve výši celkem cca 1 397 mil. Kč. Ve vztahu k subdodavatelskému efektu převažoval podle základu daně z přidané hodnoty na vstupu u pěti investorů dovoz ze zahraničí nad nákupem zboží a služeb z tuzemska. Z kontrolovaného vzorku vyplynulo, že stát na dani z přidané hodnoty doplatil 1 242 mil. Kč.

- Z hlediska dopadu průmyslových zón na zaměstnanost úřady práce hodnotily vznik zón a nová pracovní místa v nich jako pozitivní příspěvek k zaměstnanosti v daném mikroregionu a okrese. Vývoj míry nezaměstnanosti z hlediska mikroregionů i okresů, kde se zóna nacházela, však měl do roku 2003 rostoucí tendenci. Investoři v kontrolovaných průmyslových zónách k 31. prosinci 2003 úřadům práce nahlásili 330 volných pracovních míst, což rovněž celkovou bilanci nezaměstnanosti výrazně neovlivnilo, viz. následující graf.

graf 1Vývoj míry nezaměstnanosti v mikroregionech, kde se nacházejí průmyslové zóny

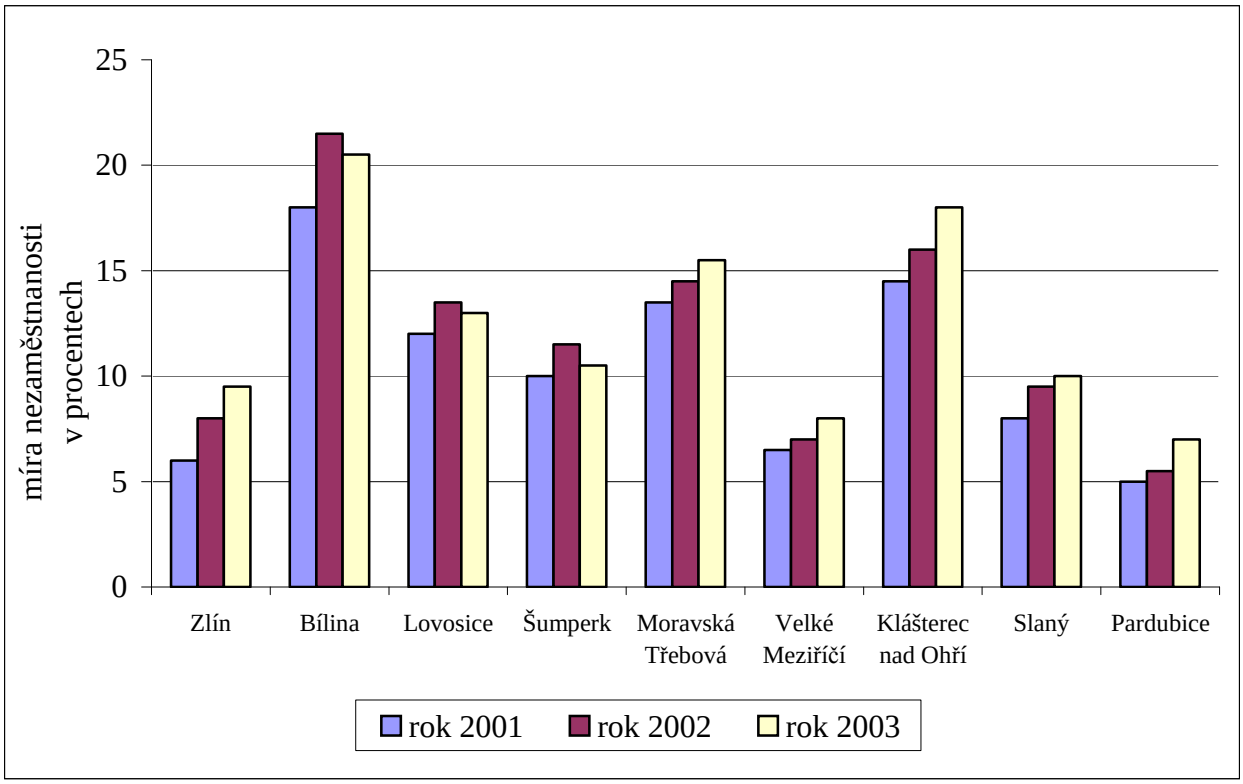

Zdroj: NKÚ

Mezi další závěry týkající se převážně MPO, CzechInvestu a příjemců dotací patří zejména následující skutečnosti:

- CzechInvest nevěnoval čerpání prostředků v letech 2002 a 2003 dostatečnou pozornost a v některých případech je čerpal nehospodárně nebo i na jiný účel.
- CzechInvest kromě toho při realizaci obchodní veřejné soutěže na zajištění školení v rámci podprogramu „Akreditace průmyslových zón“ nepostupoval transparentně, když věrohodně nedoložil hodnocení přijatých nabídek, vybral uchazeče s nejvyšší nabídkovou cenou a jako rozhodující kritérium hodnocení nabídek stanovil úroveň školitelů, aniž dostatečně zajistil, aby tito školitelé školení skutečně prováděli.
- Obcím, u nichž byly zjištěny předchozí kontrolou nedostatky, MPO ve většině případů neuložilo žádné sankce.
- MPO nekvantifikovalo některé podstatné věcné cíle Programu z hlediska restrukturalizace průmyslu a stabilizace setrvání investorů v průmyslové zóně, jako např. výši přidané hodnoty výrobců v zóně, podíl exportu, výzkumu a vývoje a úroveň výrob a technologií.
- Podle opakovaného hodnocení ekonomické efektivnosti provedené MPO a CzechInvestem dochází ke snížení přínosů průmyslových zón pro státní rozpočet oproti

původním předpokladům. Kladný dopad na státní rozpočet do roku 2010 bude přibližně třikrát nižší, a v roce 2004 místo předpokládaných 37,5 mld. Kč nebude téměř žádný.

- Hodnocení ekonomické efektivnosti nebylo provedeno dostatečně, když pomíjelo některé vlivy (např. převody pozemků, jiné dotační tituly, daňové úlevy) obsahovalo i chybné, nepřesné, zkreslené údaje a nepodložené předpoklady.

Typickým příkladem aktuálního střetu ochrany přírody a podpory průmyslových zón je stavba průmyslové zóny Dolní Lutyně (viz.rámeček).

Průmyslová zóna Dolní Lutyně

Plánovaná ptačí oblast Natury 2000 Heřmanský stav-Odra-Poolší patří mezi oblasti s vysokým potenciálem pro hnízdění, tah a zimování ptáků v České republice. Charakteristickými biotopy navržené ptačí oblasti jsou různé typy mokřadů - vodní toky, rybníky, pískovny a štěrkoviště, na něž jsou vázány četné ptačí druhy. Území představuje jednu z nejlepších tuzemských lokalit pro čtyři pravidelně hnízdící ptačí druhy uvedené v příloze I. směrnice č. 79/409/EEC o ochraně volně žijících ptáků (moták pochop, ledňáček říční, bukáček malý, slavík modráček). Bylo zde zjištěno více než 120 pravidelně hnízdících druhů ptáků, několik z nich tu nalézá jediná optimální hnízdiště na severní Moravě. Oblast je také důležitou tahovou lokalitou a v zimních měsících se zde nachází nejvýznamnější zimoviště vodních ptáků v rámci severní Moravy. Stavba průmyslové zóny by podstatným způsobem poškodila populaci motáka pochopa, druhu, pro nějž má být ptačí oblast vyhlášena, a ovlivnila by i další kriticky (strnad luční) a silně ohrožené druhy (chřástal polní, křepelka polní).

Vláda České republiky však kvůli plánované průmyslové zóně Dolní Lutyně odmítla vyhlásit ptačí oblast Natury 2000 Heřmanský stav-Odra-Poolší, přitom oblasti Natury 2000 se vyhlašují výhradně na základě odborných kritérií, evropská legislativa klade důraz na to, že ekonomické zájmy musí jít v tomto případě stranou.

Pokud vezmeme v úvahu poskytnutí dotace na rozvoj průmyslových zón, jedná se v tomto případě o jasnou podporu s výraznými negativními environmentálními dopady, vzhledem k sporadickým výsledkům v podobě tvorby dlouhodobých pracovních příležitostí, jak udává výše zmíněný kontrolní závěr NKÚ lze tuto podporu hodnotit i jako neodpovídající principům udržitelného rozvoje.

12.2. Vodní díla na Labi

Problematika vodních děl na dolním Labi je předmětem dlouhodobého sporu mezi Ministerstvem životního prostředí a Ministerstvem dopravy a spojů. I když v závěrečném účtu kapitoly Ministerstva dopravy je uvedeno, že Program rozvoje vodních cest nebude dále ve stávající struktuře pokračovat, je v SFDI v roce 2005 počítáno s částkou 1, 35 mld. Kč na podprogram *3275200007 Zlepšení plav.podmínek na Labi Ústí nad Labem - státní hranice.* Z toho důvodu je zde začleněna případová studie na tuto stavbu.

Cílem stavby vodních děl je vybudování dvou pohyblivých jezů a splavnění Labe až po německou hranici, to znamená zajištění minimálního ponoru 1,4 m po dobu 345 dní v roce. Hladina vodního toku v úseku od Střekova po státní hranici ČR/SRN často příliš klesá a nákladní lodě musejí čekat na vyšší hladinu a dopravní lodní společnosti tak přicházejí o svoje zisky a zákazníky.

Je však nutné uvést několik skutečností, které jsou nutné pro objektivní posouzení stavby. Navržené lokality stavby se nacházejí na území chráněných krajinných oblastí (CHKO České Středohoří a Labské Pískovce). Tyto oblasti jsou chráněné z toho důvodu, že se zde nachází

velké množství vzácných živočichů a rostlin, mnoho z nich patří mezi kriticky ohrožené druhy (bobr evropský, ostralka štíhlá, zmije obecná atd.), jiné mezi silně ohrožené (mlok skvrnitý, ještěrka živorodá, ledňáček říční atd.). Z chráněných rostlin můžeme uvést drobnokvět pobřežní, šáchor hnědý, potočnice lékařská atd. Tímto se stavba dostává do přímého rozporu se zákonem o ochraně přírody a krajiny.

Všeobecnou námitkou, která má hovořit ve prospěch stavby je, že za hlavní příčinu obrovského propadu vodní dopravy v ČR (v letech 1988-2001 se snížila v tunách o 82 % a v tunokilometrech o 64 %) uvádí nedostatečný vodní stav na dolním Labi. Následující tabulka vyjadřuje vztah mezi počtem splavných dnů na Labi (ponor minimálně 1,4 m) a množstvím přepraveného zboží po vodní cestě.

tabulka 15 Splavné dny a objem přepraveného zboží na Labi

Rok	Splavné dny (ponor více než 140 cm)	Objem přepraveného zboží v tisících tun
1990	169	6.370,0
1991	91	5.875,0
1995	312	4.376,0
1996	323	3.177,0
1997	230	1.750,0
1998	221	1.323,9
1999	156	1.702,0

Zdroj: Čábelka, J.; Ptáček, F. (2000): Vodní doprava v IV. transevropském koridoru se zaměřením na úsek Střekov- státní hranice

Z tabulky je zřejmé, že vodní doprava je spíše ovlivněna poptávkou po dopravě než počtem splavných dnů. Např. v roce 1991 s nejnižším počtem splavných dnů objem vodní dopravy činil téměř 6 mil.tun, naopak téměř po 2/3 splavný r. 1998 (30 % nárůst oproti r. 1990) skončil nejnižší přepravou zboží po Labi v 90. letech. Část přeprav vhodných pro vodní dopravu zanikla „transformací“ ČR, jiné, zejména přepravu hnědého uhlí z Lovosic do Chvaletic, přebrala rychlejší, spolehlivější a levnější železniční doprava. Obecně je vodní doprava vhodná k přepravě materiálů s nižší přidanou hodnotou (uhlí, rudy, šrot, řepka, atd.) pro jejich nízkou cenu a proto je zapotřebí toto zboží přepravit levnou dopravou, kterou vodní bezpochyby je. Údaje v tabulce však jasně ukazují pokles poptávky po tomto druhu dopravy

Ministerstvo dopravy a spojů si nechalo v roce 1995 od Dopravního rozvojového centra Praha zpracovat studii zabývající se mimo jiné efektivností stavby vodních děl. Studie vychází z predikce vývoje nákladní dopravy v České republice do roku 2020, která se odvíjí od vývoje HDP v ČR. Následující tabulka ukazuje rozdíl mezi tímto odhadem a skutečnou hodnotou v letech 1995 a 2000.

tabulka 16 Prognóza nákladní dopravy a porovnání se skutečností v mil. tun

	1995	saldo 1995[1)]	2000	saldo 2000[1)]	2005	2010
Železnice	133,7	+ 22,8 %	161,8	+ 64,7 %	180,5	183,8
Silnice	705,2	+ 24,6 %	853,8	+ 105,9 %	950,8	961,1
Vodní cesty	4,5	+ 1,3 %	7,1	+ 272,5 %	9,8	14,9

1) rozdíl mezi prognózou a skutečností
Zdroj : MDS, vlastní výpočty

Tabulka ukazuje, že prognóza Dopravního rozvojového centra Praha předvídala chybně vývoj nákladní dopravy v ČR do r. 2020 a přestřelila u vodní dopravy objem přepravy v r. 1995 o 1,3 % a v r. 2000 o 272,5 %. Nelze se tudíž o ně opírat jako o materiál obhajující efektivnost stavby vodních děl na řece Labi.

Pro porovnání následující tabulka uvádí skutečné údaje o nárůstu přepravní kapacity vodní

dopravy v EU za léta 1995-2000.

tabulka 17 Zboží přepravené vodní vnitrozemskou dopravou v EU (v mil. tkm)

	1995	1996	1997	1998	1999	2000
EU 15	114 394	111 515	118 317	120 746	120 502	124 900

Zdroj: Eurostat

Z tabulky je zřejmé, že v EU 15 se v letech 1995 – 2000 zvýšil objem přepravy o 9,2 % a tudíž i nárůst ve stejném časovém období v ČR dle studie Dopravního rozvojového centra Praha, který dle tabulky 16 činil 58 % (ze 4,5 mil. tun v roce 1995 na 7,1 mil. tun v roce 2000) je nereálný a tudíž obhajovaná společenská efektivita a návratnost dané stavby, která je založena na těchto odhadech je nepřijatelná.

Náklady stavby vodních cest na dolním Labi byly v roce 1996 stanoveny na 6,3 miliard Kč, v roce 1999 byly zvýšeny o 2,3 mld. Kč a v roce 2001 o další 2 mld. Kč. Dle rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury na rok 2003 mají ale stát jen 6,2 mld. Kč, přestože Nejvyšší kontrolní úřad došel v r. 2001 k částce podstatně vyšší – nejméně 9,6 mld. Kč.

Nejvyšší kontrolní úřad, který v roce 2001 provedl kontrolu ve svém závěru *2001/15 - Finanční prostředky poskytované na provoz, údržbu a rozvoj vodních cest* shledal mimojiné následující nedostatky:

- MDS nerespektovalo skutečnost, že při navrhovaném řešení vodních děl na dolním Labi dochází ke zvýšení investičních nákladů a prodloužení doby realizace.
- MDS neřídilo účinně proces realizace a financování záměrů formulovaných v koncepčních programech podpory rozvoje vodních cest (mimo jiné v letech 1997-2000 snižovalo prostředky směřující do programu splavnění a MF mu umožnilo odčerpat 318,4 mil.Kč na jiné účely).

Navíc po povodních v srpnu 2002 uložilo Německé Spolkové ministerstvo pro dopravu, stavebnictví a bytovou výstavbu (BMVBW) úkol přezkoumat efektivitu vynaložených prostředků a záměru splavnění Labe.

Z výše uvedených faktů je zřejmé, že předpokládaný rozvoj vodních cest je investice značně neefektivní a společensky nepřijatelná. A je na místě dotace do tohoto projektu směřovat do akcí společensky žádanějších a návratných.

12.3. Vratka spotřební daně – zelená nafta

Problematika vratky spotřební daně je částečně popsána v kapitole 5.7. na tomto místě se pokusíme o přibližnou kvantifikaci dopadů této podpory na životní prostředí a tím pádem prokázání její environmentální škodlivosti. Vzhledem k dostupnosti dat zde pracujeme s údaji mající časové zpoždění jeden až dva roky.

Sazba spotřební daně na motorovou naftu byla v období 2000-2002 ve výši 8,15 Kč/l.

Normativy spotřeby pohonných hmot pro zemědělskou prvovýrobu stanovilo MZe na základě měření spotřeby u jednotlivých technologicky nutných operací pro jednotlivé plodiny v jednotlivých výrobních oblastech a přírodních podmínkách.

V zemědělství se potřeba pohonných hmot a energií plošně nesleduje. Dále uvedené údaje byly získány na základě dosud jediného výběrového šetření v 1 325 podnicích všech bývalých okresů, které uskutečnilo MZe na počátku roku 2001 s cílem získat údaje o spotřebě motorové nafty v podnicích zemědělské prvovýroby v roce 2000.

Podle odborných odhadů vyplývajících ze zmíněného šetření se v roce 2000 spotřebovalo v

zemědělství asi 560 mil. l motorové nafty (tab. TA8.5/02), z toho v rostlinné výrobě 415,5 mil. l, v živočišné výrobě 87,5 mil. l, v podnicích služeb 47,4 mil. l a na nezemědělskou činnost téměř 10 mil. l.

Vliv na životní prostředí byl vypočítán na základě konkrétních údajů pro rok 2001. Environmentální dopady tak v absolutní výši odrážejí účinek skutečně spotřebované nafty v zemědělské prvovýrobě. V této části nebude podrobněji popisována metodika výpočtu, ale budou uvedeny pouze výsledky a jejich interpretace.

Množství emisí bylo vyhodnoceno podle těchto hledisek:

- Vliv na skleníkový efekt. Skleníkové plyny mají různou emisivitu, tzn. jejich příspěvek ke skleníkovému efektu se liší. Výsledný účinek na skleníkový efekt závisí na schopnosti plynu pohlcovat tepelné záření. Celkový vliv skleníkových plynů je agregován do jednoho ukazatele - CO_2 ekvivalentu. Agregovány byly tyto plyny: CO_2, CH_4, N_2O, HFC, perchlorouhlovodíky.
- Vliv na acidifikaci (okyselování) prostředí. Acidifikace je působení škodlivin ve formě kyselých dešťů. Celkový dopad na okyselení prostředí je přepočítán do podoby jednoho ukazatele - SO_2 ekvivalentu - podle škodlivosti jednotlivých emitovaných sloučenin. Agregovány byly tyto plyny: SO_2, NOx, HF, HCl.
- Produkce dalších zdraví škodlivých látek. Jako ukazatele byly vybrány látky způsobující vznik letního fotochemického smogu (jedovatého přízemního ozónu), CO a nemetanové prchavé organické látky.

Celkový dopad provozování zemědělské techniky na životní prostředí byl vyhodnocen z hlediska jejich externích nákladů[15] a je znázorněn v následující tabulce ve vztahu k poskytnuté dotaci.

tabulka 18 Externí náklady vztažené k naftě ekvivalentní vrácené dani

varianta [t]	tuny celkem	externí náklady (Kč/t)	externí náklady celkem (Kč)	ex.nákl. /vratka (Kč/Kč)
diesel 0,5%S	740 886	3 261	2 415 989 303	1,90
diesel 0,1%S	742 271	3 041	2 256 986 709	1,78
Bionafta 15%MRO	711 249	3 074	2 186 074 203	1,72
bionafta 30% MRO	680 656	3 167	2 155 939 463	1,70
bionafta čistá	524 340	3 823	2 004 465 024	1,58

Zdroj: VaV/320/1/01 Analýza veřejných podpor s negativním vlivem na životní prostředí a podpor

Výše uvedenou tabulku lze interpretovat tak, že na jednu korunu podpory (vrácené daně) připadá přibližně 1,80 Kč externích nákladů, v případě použití bionafty (v ČR 31% podílu MRO) pak 1,70 Kč. Vzhledem k chybějícímu údaji o elasticitě nelze učinit absolutní závěr o přímém vztahu podpory a produkci negativních externalit, ovšem i v této podobě je podporu možno vidět jako nevhodnou, což je navíc podpořeno skutečností, že neexistují žádné jiné podklady pro další ekonomické vyhodnocení dopadů podpory.

Od šetření provedeného v roce 2002 nedošlo ve věci vratky spotřební daně na motorovou naftu k žádné zásadní změně. Argumentace (nepříliš důrazná) pro zrušení této podpory, která

[15]V rámci této případové studie není podrobněji popisována metodika výpočtu, pro zájemce odkazujeme na Závěrečnou zprávu z řešení projektu VaV/320/1/01 Analýza veřejných podpor s negativním vlivem na životní prostředí a podpor, které nejsou v souladu s principem udržitelného rozvoje, Ministerstvo životního prostředí, 2002

je v podstatě přímou platbou jsou zásadně ekonomické, ekologickými souvislostmi se zabýval až projekt VaV/320/1/01 a také tato studie.

Podpora byla v době svého vzniku odůvodněna jednoduchostí administrace a kontroly a jednoduchostí kritérií, na jejichž základě je stanovována a také tím, že je používána v některých evropských zemích. Argumentace MZe a samotných zemědělců pro zachování stávajícího stavu má neúprosnou logiku v tom, že zrušení podpory není možné bez zásadního negativního vlivu na celý sektor zemědělství.

Mechanismus poskytování podpory však postrádá zpětnou vazbu – není vyhodnocován skutečný efekt podpory, což podporu činí nedůvěryhodnou. Není například možné porovnat spotřebu nafty v sektoru (vztaženu např. na jednotku produkce nebo obdělávané plochy) se stavem v období, kdy tato podpora nebyla poskytována. Z těchto důvodů je i obtížné identifikovat jednotlivé dopady této podpory.

Podpora byla shledána environmentálně škodlivou, z hlediska ekonomického neodůvodnitelnou a z pohledu sociálního založenou na rigidním myšlení a tudíž zcela nevhodnou. Na jednu korunu vydanou na podporu (vrácenou spotřební daň) připadá přibližně 1,80 Kč externích nákladů a žádné kvantifikovatelné ekonomické přínosy. Formou této podpory může navíc docházet k dvojí podpoře bionafty, na jejíž výrobu existuje samostatný titul podpory.

Jednoznačným doporučením je zrušení podpory, jejíž charakter a forma poskytování neumožňuje účinnou kontrolu a není umožněno prokázání účelu použití poskytnuté výhody. Vratka daně je obecně nejhorší možný způsob daňové úlevy, neboť je v podstatě čistým příjmem příjemce.

12.4. Místní rozpočty

V rámci případové studie zaměřené na podpory s negativním dopadem na životní prostředí byly analyzovány místní rozpočty 3 různých municipalit z let 2000-2003. Na tomto místě se nebudeme zabývat veřejnými podporami v prvém slova smyslu, ale obecně výdaji municipalit, které mají vazbu na životní prostředí. Zároveň zde budeme mluvit pouze o výdajích, přerozdělovanými danou autoritou, tedy nikoliv o prostředcích, které vstupují do příjmů dané municipality, tedy jsou přerozdělovány ze státního rozpočtu, respektive krajského úřadu. U každého zmíněného výdaje místního rozpočtu je uvedeno i jeho stručné zhodnocení. Následující tabulka rekapituluje nečastější položky výdajů místních rozpočtů vztahujících se k životnímu prostředí a rozmezí jejich ročních hodnot.

tabulka 19 Přehled hlavních výdajů místních rozpočtů ve vztahu k životnímu prostředí

Položka	Řádová roční výše (v tis. Kč)
Plynofikace	2 080 – 4 800
Platby za odvoz tuhého domovního odpadu	4 500 – 9 500
Regenerace panelových sídlišť	310 - 500
Vodovody, přípojky, projektová dokumentace	325 - 4060
Odpadní vody a kanalizace	6 865 - 21 135

Deklarovaným cílem *plynofikace* podporované v rámci programu Státního fondu životního prostředí je snížení emisí znečišťujících látek a CO_2 s důrazem na energeticky úsporné řešení. Z prostředků Státní fondu životního prostředí bylo v letech 1992–2001 finančně podpořeno a realizováno 3 407 plošných plynofikací obcí a plynofikací kotelen, včetně ostatních technologií. Podpora znamená potenciální přínos pro ochranu životního prostředí, neboť jejím

cílem je snižování hlavních znečišťujících látek. V současné době jsme však z důvodu růstu cen plynu svědky odklonu domácností od vytápění zemním plynem a přechodu domácností na fosilní paliva. Tím pádem dochází k nárůstu emisí znečišťujících látek. Podpora je v tomto případě neefektivně využita a nesplňuje svůj účel. V rámci této podpory lze tedy doporučit uvažovat v dlouhodobém horizontu a snažit se porovnat návratnost varianty na zajištění tepla pomocí plynofikace s variantou z obnovitelných zdrojů energie. Vzhledem k předpokládanému růstu cen zemního plynu by se tato dotace měla přinejmenším proporcionálně snižovat.

Platby za odvoz komunálního odpadu byly podstatnou položkou v rámci rozpočtu odborů životních prostředí a vykazují růst. Je tedy otázkou, nakolik jsou tyto prostředky vynakládány efektivně v souladu s principem minimalizace odpadů, který je začleněn v zákoně o odpadech. Protože se nejedná o klasickou podporu, ale spíše o výdaj místního rozpočtu, lze na tomto místě pouze doporučit osvětu, která by občanům umožnila vysvětlit, že jejich poplatky za odvoz komunálního odpadu se budou snižovat přímo úměrně s růstem separovaného sběru. Toto doporučení samozřejmě předpokládá aktivní spolupráci příslušného místního úřadu.

Regenerace panelových sídlišť může být mimo jiné garantována v rámci programu PANEL poskytovaným Státním fondem rozvoje bydlení. Tato podpora má formu státní úrokové dotace , která je upravena nařízením vlády č. 299/2001 Sb. Státní úroková dotace ve svých podmínkách pro poskytnutí však nijakým způsobem nezohledňuje energetickou náročnost rekonstruovaných panelových sídlišť a je primárně zaměřena pouze na technický stav budovy. Tímto způsobem mohou být vynaloženy prostředky na rekonstrukce, kde případné zateplení či izolace neposkytne dostatečné úspory a podpora se tak stává nejen neefektivní, ale i nezlepšující stav životního prostředí. Doporučením je tedy podmínit čerpání podpory zohledněním energetických parametrů.

Budování vodovodních přípojek a kanalizace jsou formy podpory, jejichž neefektivnost bude blíže analyzována v následující podkapitole na základě zprávy Nejvyššího kontrolního úřadu. Evropská komise vyslovila souhlas s udělením přechodného období pro ČR s omezením na sběrné systémy a čistírny městských odpadních vod, nikoli vod průmyslových. Tento souhlas je podmíněn splněním požadavků směrnice č. 91/271/EHS do konce roku 2010. Přechodné období je určeno pro výstavbu kanalizačních systémů a čističek odpadních vod (ČOV) v aglomeracích velikostní kategorie 2 000 – 10 000 ekvivalentních obyvatel (EO) a pro intenzifikaci ČOV (tj. odstraňování dusíku a fosforu) nad 10 000 EO v tzv. citlivých oblastech. Výbor vlády pro evropskou integraci přijal dne 24. 4. 2001 usnesení o vyhlášení celé ČR za citlivou oblast, a tím i povinnost zajistit vyšší úroveň čištění u všech aglomerací nad 10 000 EO. Tyto podpory tedy budou v nejbližších letech aktuální pro místní rozpočty. Vzhledem k závěrům Nejvyššího kontrolního úřadu lze jen doporučit vytvoření lehce aplikovatelné metodiky umožňující porovnání efektivnosti daných akcí a zabraňující vysokým provozním nákladům.[16]

12.5. Výstavba a technická obnova vodohospodářských a ekologických staveb

Předmětem analýzy veřejných podpor bylo začlenit i případovou studii zaměřenou na podporu, která má potenciálně spíše pozitivní dopad na životní prostředí, ale jejíž prostředky nebyly vynakládány efektivně. Takovými podporami mohu být např. prostředky směřující do výstavby vodovodů a kanalizací. Tato část čerpá především informace z kontrolního akce uskutečněné Nejvyšším kontrolním úřadem.

[16] Autor studie má sám trvalé bydliště v obci o velikosti menší než 1 000 EO, kde se projednává zavedení vodovodního řádu a navrhovaná cena pouze vodného je okolo 35 Kč/1m^3, což je cena mnohem vyšší než v Praze.

Nejvyšší kontrolní úřad provedl v letech 2002 a 2003 kontrolní akci 02/32. Tato kontrolní akce byla zaměřena na využití finančních prostředků státního rozpočtu vynakládaných na výstavbu a technickou obnovu vodohospodářských a ekologických staveb v rámci programů *Výstavba a technická obnova vodovodů a úpraven vod* (dále jen *Program 329 030*) a *Výstavba a technická obnova čistíren odpadních vod a kanalizací* (dále jen „Program 329 040). Výše uvedené programy jsou od roku 1994 financovány z rozpočtové kapitoly Ministerstva zemědělství (MZe).

Cílem Programu 329 030 je zajištění dostupnosti kvalitní pitné vody pro občany ČR, a to s odkazem na základní dokumenty Evropské unie a právní předpisy ČR. Předmětem podpory je výstavba veřejných vodovodů a souvisejících vodárenských objektů, rekonstrukce a výstavba zařízení ke zkvalitnění technologie úpravy vody, její akumulace a čerpání, výměna azbestocementového potrubí za potrubí z materiálů, které jsou v souladu s platnými předpisy. Program předpokládá výstavbu 3 671 km vodovodní sítě.

Cílem Programu 329 040 je přispět k zajištění potřebné úrovně odvádění a čištění odpadních vod v ČR s odkazem na základní dokumenty Evropské unie a právní předpisy ČR. Předmětem podpory je výstavba, dostavba, rekonstrukce a intenzifikace čističek odpadních vod (ČOV) s projektovanou kapacitou vyšší než 3000 ekvivalentních obyvatel (EO) a dostavba kanalizačních systémů ve městech a obcích minimálně pro 300 EO, kde jsou ČOV již vybudovány a realizací stavby dojde ke zvýšení množství odpadních vod přivedených na ČOV. V rámci programu by mělo být vystavěno 100 objektů ČOV.

Oba programy budou realizovány ve smyslu schválené dokumentace programů do roku 2005.

NKÚ zjistil následující nedostatky v obou programech:

- MZe v letech 1999 až 2001 realizovalo programy bez základního řídicího dokumentu *Dokumentace programu.*

To znamená, že podpory byly poskytovány bez stanovení základních cílů, bilance finančních potřeb, stanovení kritérií pro hodnocení projektů a vyhodnocení efektivnosti programů. Až koncem roku 2001 schválilo Ministerstvo financí dokumentaci těchto programů, které MZe zpracovalo již ve smyslu vyhlášky č. 40/2001 Sb.

- MZe řídí nedostatečně proces výběru a zařazování akcí do programů a ani neposuzuje jejich důležitost. MZe neprokázalo, že zařazování akcí do programů bylo provedeno na základě předem stanovených kritérií a priorit. Proces je obtížně kontrolovatelný, neboť není řádně písemně dokladován.

Zemědělské agentury MZe provádějí pouze formální kontrolu komplexnosti žádosti a postupují ji MZe. Zaevidované žádosti jsou zasílány krajským orgánům, které na základě vlastního rozhodnutí stanoví pořadí důležitosti. MZe nemá k dispozici kritéria, podle kterých jednotlivé krajské orgány rozhodují a stanoví priority jednotlivým akcím.

- Dílčí cíle programů nejsou stanovovány tak, aby bylo možné posoudit, zda disponibilní zdroje programů byly stanoveny účelně a hospodárně.

U obou programů je stanoven pouze ukazatel „délka vodovodní sítě 3 671 km“, či „počet nově budovaných ČOV 100 ks a délka kanalizační sítě 800 km“.

- MZe stanovilo v dokumentaci programů ekonomické ukazatele, které nelze použít pro vyhodnocení a posouzení hospodárnosti a účelnosti programů.

Ačkoliv MZe má k dispozici údaje investorů o jednotlivých akcích i cenové údaje dle uzavřených smluv o dílo, uvedené údaje nevyhodnocuje ani neprovádí analýzu příčin rozdílů dosažených hodnot ukazatelů mezi jednotlivými akcemi s cílem zabezpečit hospodárné vynakládání finančních prostředků státního rozpočtu při realizaci programů.Bylo tak zjištěno,

že hodnoty vykazují značné rozdíly oproti ukazatelům stanoveným MZe.

V Programu 329 040 MZe stanovilo podílový ukazatel 4 000 Kč/m potrubí. Skutečné náklady u kontrolovaných staveb činily 3 457 Kč/m – 19 164 Kč/m. MZe nestanovilo náklady na 1 metr z hlediska používaných světlostí potrubí, materiálu potrubí a způsobu jeho uložení. MZe odhadované náklady na 1 ČOV jsou 31 mil. Kč, ve skutečnosti dosahovaly hodnoty 30,4 – 137,96 mil. Kč; MZe předpokládá, že do roku 2005 bude z uvažovaných disponibilních zdrojů ve výši 3,151 mld. Kč postaveno a rekonstruováno 100 ČOV. Dle předpokladu MZe by mělo na 1 ČOV v průměru připadat 3 500 EO. Kontrolou bylo zjištěno, že na 1 ČOV ve skutečnosti vychází 2 930 – 55 224 EO. MZe stanovilo průměrné náklady na odstranění znečištění od jednoho EO na 9 000 Kč. U kontrolovaných staveb bylo zjištěno, že tyto náklady jsou v rozmezí 1 214 Kč 9 343 Kč. Ukazatel MZe nepostihuje plně rozdíly mezi kapacitou a vynaloženými náklady jednotlivých ČOV ve vztahu k počtu EO.

Z uvedeného přehledu je patrné, že ukazatele nejsou vhodně zvoleny a nelze je vyjádřit pouze jediným kritériem.

16. Závěr

Vzhledem k účelu zpracování analýzy doporučujeme zvážit využití získaných informací a dat zejména v případech, kde lze za určitých okolností zabránit dalším škodám na životním prostředí, resp. evidentní neefektivnosti vynakládání veřejných prostředků. Takovými oblastmi jsou zejména:

Průmyslové zóny

Vládou schválená výstavba nové průmyslové zóny v Moravskoslezském kraji (viz. případová studie) je ukázkou nepoučení se z minulých chyb a podlehnutí silným lobbyistickým tlakům. Historicky, a také na příkladech ze zahraničí, lze vycházet z toho, že v podstatě každá v současnosti vybudovaná průmyslová zóna se v budoucnu stane „šedou zónou“ s nutností revitalizace, nebo zcela bez dalšího užitku. Upřednostnění průmyslové zóny před ptačí rezervací je tudíž nutno chápat jako zcela perverzní akt konce industriální éry, která je některými skupinami uměle prodlužována. Nová pravidla Evropské unie navíc v budoucnu již neumožní jakoukoli veřejnou podporu do projektů „na zelené louce“.

Na rozdíl od proklamací se dá ze zkušeností předpokládat, že průmyslová zóna:

- Nepřinese předpokládaný ekonomický impuls regionu - na základě zkušeností lze ukázat, že ekonomický přínos by byl vyšší, pokud by se postupně obsazovaly stávající šedé zóny (po odstranění starých zátěží, což je samo o sobě přínosné), kterých je navíc v daném regionu velké množství.
- Nepřinese udávaný počet pracovních míst, neboť se často míjí místní struktura kvalifikace nezaměstnaných s požadovanou kvalifikací na nová místa, v daném regionu navíc může dojít k zaměstnání cizích státních příslušníků (Polsko, Slovensko) na úkor předpokládaného tuzemského přínosu.
- Jednou provždy zamezí rozumnějšímu využití daného území.

Tyto vývody lze podpořit zjištěním NKÚ z kontrolní akce č.3/31, jejímž účelem bylo prověření hospodaření s prostředky státního rozpočtu poskytovanými na zainvestování průmyslových zón včetně vyhodnocení deklarovaných přínosů.

Vodní díla na Labi

Události, jejichž jsme byli svědky v posledních letech v souvislosti se snahou prosadit ekonomicky naprosto neobhajitelné a z hlediska zákona o ochraně přírody a krajiny ekologicky nepřípustné vodní díla na Labi jsou jen dalším důkazem možnosti, jak prosazovat lobbyistické zájmy nátlakových skupin. Jednalo se především o výroky bývalého ministra dopravy volající po zrušení Ministerstva životního prostředí a snahu prosadit v našich zeměpisných šířkách snad nejkratší (jednostránkový) zákon požadující jednorázovou výjimku pro vodní díla na Labi ze zákona o ochraně přírody a krajiny.

Ekonomické analýzy, které má k dispozici Ministerstvo dopravy k tomuto problému jsou zastaralé a naprosto nekompletní, navíc se jen velmi omezeně při rozhodování vychází ze současné situace na německé straně Labe, kde jsou podle našich informací od povodní v roce 2002 práce pozastaveny, do té doby, dokud se neprokáže celospolečenská potřebnost a efektivnost plavebních úprav na Labi. Je tedy stále otázkou, proč je v rozpočtu Státního fondu dopravní infrastruktury počítána od roku 2005 s dalšími prostředky na stavbu vodních děl na Labi.

Energetické podpory jaderné energetice a uhelnému hornictví

Z hlediska principů termodynamických zákonů je jaderná energetika včetně klasických

tepelných elektráren dlouhodobě neudržitelná. Jedná se však o velmi dlouhé období, které není relevantní pro konkrétní praktická doporučení. Jedno je však nezpochybnitelné, v případě jaderné energetiky by měl více než kde jinde být důkladně prosazován princip předběžné opatrnosti. Předběžná opatrnost by měla zohledňovat jak riziko havárie, tak i neschopnosti vyrovnat se za současného stavu poznání s jaderným odpadem a v neposlední řadě i s dopady na lidské zdraví a ekosystém.

Velmi oblíbenou argumentací odpůrců obnovitelných zdrojů energie je neschopnost cenové konkurence a tudíž potřeba dotování obnovitelných zdrojů energie ať již ve formě garantované výkupní ceny, či investiční dotace ze Státního fondu životního prostředí. Málo se však mluví o externích nákladech „konvenční“ elektrické energie, kdy studie v řadě evropských zemí dle metodiky EXTERNE, která za současného stavu poznání počítá především s externími škodami na lidském zdraví (ekosystém bude předmětem rozšířené metodiky NEW EXT) kalkulují externí náklady spalování hnědého uhlí v tepelné elektrárně řádově ve výši 1 Kč/1kWh. Otázkou také je, do jaké míry je relevantní tvorba fondu na likvidaci jaderných elektráren a nakládání s prostředky tohoto fondu po dobu života elektrárny. Pokud se k tomuto přidají dotace ve vědě a výzkumu, popřípadě v podobě placení provozu Státního úřadu pro jadernou bezpečnost, nelze zde mluvit o konkurenčních výhodách fosilní a jaderné energetiky. Z tohoto důvodu považujeme tyto podpory za škodlivé a dlouhodobě neudržitelné.

Vratka spotřební daně u nafty spotřebované v zemědělství

Podpora byla v době svého vzniku odůvodněna jednoduchostí administrace a kontroly a jednoduchostí kritérií, na jejichž základě je stanovována a také tím, že je používána v některých evropských zemích. Argumentace MZe a samotných zemědělců pro zachování stávajícího stavu má neúprosnou logiku v tom, že zrušení podpory není možné bez zásadního negativního vlivu na celý sektor zemědělství.

Podpora byla shledána environmentálně škodlivou, z hlediska ekonomického neodůvodnitelnou a z pohledu sociálního založenou na rigidním myšlení a tudíž zcela nevhodnou. Na jednu korunu vydanou na podporu (vrácenou spotřební daň) připadá přibližně 1,80 Kč externích nákladů a žádné kvantifikovatelné ekonomické přínosy. Formou této podpory může navíc docházet k dvojí podpoře bionafty, na jejíž výrobu existuje/existoval samostatný titul podpory. Jednoznačným doporučením je zrušení podpory, jejíž charakter a forma poskytování neumožňuje účinnou kontrolu a z pohledu provedené analýzy není umožněno prokázání účelu použití poskytnuté výhody. Vratka daně je obecně nejhorší možný způsob daňové úlevy, neboť je v podstatě čistým příjmem příjemce.

Obecné závěry

Z provedených analýz vyplývá, že v návazných krocích by bylo vhodné se soustředit též (zejména) na efektivitu veřejných výdajů, neboť některé druhy podpor jsou záměrně nastaveny nesystematicky a neprůhledně tak, aby poskytovaly možnost určité skupině jedinců z jejich poskytování profitovat. Někteří si tak dokáží prosadit podpory dlouhodobé (např. podpora výroby MEŘO z řepkového semene), jiní „jednorázové“ (např. průmyslová zóna nebo aquapark Bublava – viz rámeček).

Tato studie nemohla u takto definovaných podpor dojít k detailním datům na konci toku peněz. Pokud bylo potřeba dobrat se konkrétních čísel u některé z podpor, bylo třeba zvolit jinou taktiku. Ta spočívala především v téměř detektivním pátrání, resp. v pátrání s prvky investigativní žurnalistiky, ačkoli formálně by měly být (a v podstatě i jsou) veškeré údaje veřejně dostupné. Finanční a časové možnosti tento postup umožnily pouze v několika případech (viz případové studie).

Jakkoli by situace ve světě potažmo v Evropě vyžadovala další krok od vyhodnocování efektivity výdajů přes vyhodnocování jejich vlivů na životní prostředí k posuzování jejich vlivů na udržitelnost našeho rozvoje, zdá se, že stojíme stále na začátku. Klíč k minimalizaci dopadů na životní prostředí a k dodržování principů udržitelného rozvoje skutečně v prvé řadě tkví v důsledné efektivnosti všech tzv. ekonomických procesů.

Případ Bublava

Neefektivnost veřejných výdajů lze ukázat na případu obce o 350 obyvatelích, která v letech 1999 – 2001 získávala ze státního rozpočtu prostředky na výstavbu aquaparku, jehož provozuschopnost byla od počátku obtížně zajistitelná. V současnosti je obec zadlužena částkou okolo 50 mil.Kč a na jejím katastru se nachází rozestavěný monument. V tomto případě by bylo možné dokonce vyčíslit i vliv této nedokončené stavby na životní prostředí. Jednalo by se o shrnutí spotřebované energie a materiálu, vč. potřeby tunokilometrů při jeho dopravě. To vše lze vyčíslit případně i v emisích a jejich finančním ekvivalentu.

Podstatné jsou však také náklady ušlé příležitosti, neboť tyto utopené prostředky (*stranded costs*) mohly být jinde za jiných okolností použity na čistírnu odpadních vod, výstavbu sídliště nízkoenergetických domů (cca 30), rekonstrukci a „humanizaci" panelového sídliště apod. Na podobných případech je kromě evidentní nezodpovědnosti, či dokonce záměrného konání, za nějž nakonec nikdo nenese přímou odpovědnost, alarmující také skutečnost, že se o takto vynaložených prostředcích nehovoří v širších souvislostech. Podobné, třebaže ne tak evidentní atributy s sebou nese každá větší investiční akce – výstavba sídlišť, dálnic, nákupních center, průmyslových zón apod.

Ekonomický termín „náklady příležitosti" lze pro případ veřejných podpor rozšířit o sociální a environmentální rozměr. V praxi to znamená tolik, že díky současnému rozhodnutí (převážně na základě velmi krátkodobých ukazatelů) přicházíme o nedoceněné současné hodnoty, které jsou v budoucnu již nevratné. Zejména zábor půdy – jakkoli může být zemědělská půda nahlížena jako ekologicky „nehodnotná", její zástavbou zaniká příležitost ji v budoucnu přetvořit na hodnotný ekosystém; v případě ekosystémů zlikvidovaných pod záminkou budování pracovních míst a ekonomické prosperity se jedná již o zcela evidentní nepochopení hodnoty takové ztracené příležitosti, obzvlášť ve srovnání se skutečností, jaký bude význam takové dnes vybudované průmyslové zóny za 30 let, za 50 let, nebo také možná již za 10 let. Pravděpodobně bude obdobnou zátěží, jako jsou dnes staré továrny.

Ve zprávách NKÚ se nejčastěji objevují výhrady ke způsobu metodiky zadávání a vyhodnocování veřejných podpor. Skutečností je, že téměř v žádném případě veřejné podpory neexistuje účinná zpětná vazba, která by prověřovala skutečné náklady (včetně poškození životního prostředí) s přínosy dané podpory a tudíž umožnila jednostranný verdikt o potřebnosti a oprávněnosti dané podpory. Dalším podstatným zjištěním je skutečnost, že drtivá většina stávajících podpor je poskytována za podmínky splnění kritérií, kde není zásadnějším a transparentním způsobem zohledněn dopad dané podpory na životní prostředí (viz. kritéria poskytování konkrétních podpor).

17.Literatura:

Čábelka, J.; Ptáček, F. (2000): Vodní doprava v IV. transevropském koridoru se zaměřením na úsek Střekov- státní hranice – součástí EIA dokumentace k záměru stavby vodních děl na Labi.

Deloitte & Touche (2004): EU Grants and Subsidies - It's your money, so use it!

EEA (2004): Energy subsidies in the European Union: A brief overview

European Parliament and Council (2002): Decision No 1600/2002/EC laying down the sixth Community environment action programme

Hnutí Duha (2004): Ekologické dopady Společné zemědělské politiky a vstupu do EU v českém zemědělství

MF (2002): Rozpočtový výhled 2003 – 2006: Koncepce reformy veřejných rozpočtů, dostupné z internetové adresy www.vláda.cz

MPO(2002): Zpráva o vývoji malého a středního podnikání a jeho podpoře v roce 2002

MZe (2002): Zpráva o stavu zemědělství České republiky za rok 2001

MZe (2003): Podpora zemědělství v rozšířené Evropě

MZe (2003): Zpráva o stavu zemědělství České republiky za rok 2002

MŽP (2002): Závěrečná zpráva z řešení projetu VaV/320/1/01 Analýza veřejných podpor s negativním vlivem na životní prostředí a podpor, které nejsou v souladu s principem udržitelného rozvoje

NKÚ (2000): Kontrolní závěr 00/04 Dotace ze státního rozpočtu uhelnému a rudnému hornictví

NKÚ (2001): Kontrolní závěr 01/15 - Finanční prostředky poskytované na provoz, údržbu a rozvoj vodních cest

NKÚ (2002): Kontrolní závěr 02/09 Dotace poskytované uranovému hornictví ze státního rozpočtu

NKÚ (2002): Kontrolní závěr 02/18 Finanční prostředky státu určené na podporu využívání ekologických paliv získaných z nepotravinářského využití zemědělské půdy.

NKÚ (2003): Kontrolní závěr 02/32 Finanční prostředky vynakládané na výstavbu a technickou obnovu vodohospodářských a ekologických staveb

NKÚ (2003): Kontrolní závěr 03/31 Prostředky státního rozpočtu poskytované na zainvestování průmyslových zón

OECD (2003): Work on Environmentally Harmful Subsidies

ÚOHS (2003): Výroční zpráva 2003

ÚOHS (2004): Výroční zpráva o veřejné podpoře v České republice za rok 2003

WWF Europe and BirdLife International (2001): EU policies for olive farming -unsustainable on all counts